'શક્તિ' ગ્રંથમાળા ::

વર્ષ-ચોથુ.

શક્તિ-કથા

શ્લોક અને સરળ ટીકા]

પૂજાવિધિ સહિત.

પ્રકાશક :

श्री शक्ति साहित्य मंदिर.

स्टेशनरोड.

नडिआद.

શ્રી શક્તિ

॥ श्री शक्ति प्रसन्नास्तु ॥

शक्ति ग्रंथमाळा : वर्ष चोथुं

क्रमांक ग्रंथ १२ पुस्तक ४ थुं

:: श्री शक्ति कथा ::

तैयार करनार

केशवलाल भवानीशंकर पंडया.

श्री शक्ति साहित्य मंदिर–नडिआद.

न्योछावर मूल्य चार आना पो. ख. जुदु.

પ્રકાશક :

श्री शक्ति साहित्य मंदिर–नडिआद.

તરફથી

કેશવલાલ ભવાનીશંકર પંડયા.

સ્ટેશનરોડ, નડિઆદ.

પ્રથમાવૃત્તિ
પ્રત ૧૦૦૦

[સર્વ હક્ક સ્વાધિન]

ફાગણ સુદ ૧૫
સં. ૧૯૯૬

મુદ્રક :
કેશવલાલ ભવાનીશંકર
પંડયા.

મુદ્રણસ્થાન :
શ્રી શકિત મુદ્રણાલય,
સ્ટેશનરોડ–નડિઆદ.

-:- બે બોલ -:-

'શકિત' ગ્રંથમાળાના ચાલુ ચોથા વર્ષનું આ ચોથું (છેલ્લું) પુસ્તક તેના પ્રેમી ગ્રાહકોના કરકમળમાં ભગવતીની કૃપાથી સમર્પતાં અતિ આનંદ થાય છે.

પ્રસ્તુત: કથા શ્રી ભગવતી ભાગવતમાંથીજ તૈયાર કરેલી હોઇ તે શાસ્ત્રસિદ્ધ છે, કોઇ કપોલકલ્પિત નથી. ખુદ નારાયણે પણ શકિતકથાના વાચન શ્રવણ માટે પાંચમા અધ્યાયમાં દર્શાવેલ છે.

આજે કળિયુગમાં ઘણા દૈવી સ્થળોમાં જ્યારે કોપ થાય છે ત્યારે ભમરાઓ ઉડતા નિહાળીએ છીએ તે ભમરા દ્વારાજ ભગવતીએ અસુરોનો નાશ કર્યો તે વર્ણન પાંચમા અધ્યાયમાં આપેલ છે.

શકિત કથા તે શકિત પ્રેમીઓને અત્યંત ઉપયોગી વસ્તુ છે. સત્યનારાયણની કથાની માફક શકિત પ્રેમીઓ ઉપયોગ કરી પોતાની શુભ મનોકામના અવશ્ય ફલિત કરે એજ અભ્યર્થના!

*

ચાલુ ચોથા વર્ષમાં ભગવતીની પ્રેરણાથી જે જે ગ્રાહક બંધુ, બ્હેનોએ તેમજ સેવાભાવી પ્રચારક બંધુઓએ મંદિરને પ્રેમ ભર્યો સહકાર આપ્યો છે તેવો શ્રાવણ માસથી શરૂ થતા નવા વર્ષમાં અર્પવા કૃપા કરશે એવી આશા છે.

માઇભકત ચરણુરજ
કેશવ

શ્રી શક્તિ સાહિત્ય મંદિરની પ્રવૃત્તિઓ

: ધ્યેય–ઇશ્વર પ્રત્યેની મા–ભાવનાનો ભકિત પ્રચાર :

:: સાહિત્ય પ્રવૃત્તિ ::

૧ શકિત "ગ્રંથમાળા"

- આ માળાનું વર્ષ શ્રાવણ સુદ ૧૫ થી શરૂ થાય છે.
- પુસ્તકોદ્વારા ભકિતરસનું વાંચન મળે છે.
- વા. લવાજમ: રૂ. ૧) પો. ખ. સાથે.
- લવાજમ પ્રથમ પુસ્તક સમયે જ લેવામાં આવે છે.

૨ "શકિત" માસિક:

- પ્રત્યેક માસની પૂર્ણિમાએ માસિક–પત્ર પ્રકટ થાય છે.
- વર્ષ આસો સુદ ૧૫ થી ભાદરવા સુદ ૧૫ નું ગણાય છે.
- વાર્ષિક લવાજમ: રૂ. ૨) પો. ખ. સાથે.
- ચૈત્ર માસમાં દળદાર ખાસ અંક આપવામાં આવે છે.

૩ શકિત "પુસ્તકમાળા:"

- વર્ષમાં ગમે ત્યારે છૂટક પુસ્તક પ્રગટ થાય છે.
- અગાઉથી ગ્રાહક થનારને ઓછી કિંમતે મળે છે.

૪ શકિત "પુષ્પમાળા:"

- મંદિરના વર્ષ સાથે શ્રાવણથી જ વર્ષ ગણાય છે.
- વિના મૂલ્યે નાનાં પુસ્તકો વહેંચવામાં આવે છે.

૫ શકિત "પુસ્તકાલય:"

- આ વિભાગદ્વારા શકિત સાહિત્યનાં બીજાએ પ્રગટ કરેલાં પુસ્તકો મંદિરની ઑફીસે છૂટક કિંમતેથી વેચવામાં આવે છે

:: અન્ય પ્રવૃત્તિ ::

મા–મંદિર
માતૃ મંત્ર મહાયજ્ઞ

શ્રી શકિત સાહિત્ય મંદિર સ્ટેશનરોડ–નડિઆદ.

॥ श्री जगदंबायै नमः ॥

श्री शक्ति कथानी पूजाविधि

શકિત કથા જેઓ બ્રાહ્મણ દ્વારા અમુક દિવસે કહેવડાવવા ઇચ્છતા હોય તેઓએ શકિતની પૂજાવિધિ પ્રમાણે પૂજા કરીને કથા કહેવડાવવી. બાકી જે નિત્ય પાઠ તરીકે ઉપયોગમાં લેવા ઇચ્છતા હોય તેમણે પોતાનું નિત્યકર્મ કરી, જે પ્રમાણે રોજ પૂજા ઇત્યાદિ કરતા હોય તે કરીને છેવટે પાંચે અધ્યાય એકલા વાંચી જવા. તેમને પૂજાવિધિનો ઉપયોગ કરવાની જરૂર નથી.

પૂજામાં ઉપયોગી સામગ્રી

શ્રી શકિત કથા કહેવડાવનારે શ્રી શકિતની પૂજા માટે નીચે પ્રમાણેની સામગ્રી કરવી:-

(૧) મંડપ માટે કેળનાં પાન તથા મંડપની આસપાસ બાંધવા આસોપાલવનાં કે આંબાનાં પાન.

(૨) બાજઠ નંગ ૧ પાટલા નંગ ૩

(૩) ત્રાંબાનો કળશ, પંચપાત્ર, વિગેરે

(૪) ચોખા, ઘઉં, લુગડાના રાતા, ધોળા કોરા કકડા સ્થાપન માટે.

(૫) પૂજાપો–ગાંધીના ત્યાંનો (અબીલ, ગુલાલ, કંકુ, સીંદુર, હળદર વિગેરે ધૂપસળી, નાડુ, સોપારી, શ્રીફળ નંગ ૨ વિગેરે.

(૬) ફૂલના હાર તથા છૂટાં ફૂલ.

(૭) પંચામૃત–દૂધ, દહીં, ઘી, મધ તથા સાકર.

(૮) લીલો મેવો–ફળફળાદિ, તથા સુકો મેવો નૈવેદ્ય માટે.

(૯) નૈવેદ્ય માટે સવાપાશેરનો કે સવાશેરનો શીરો ધરાવવો, તે બની શકે તેમ ન હોય તો પેંડા, બરફી ધરાવવી અને તે પણ ન

બની શકે તેમ હોય તો માત્ર એક શ્રીફળ ને સવાપાશેર સાકરનો પ્રસાદ કરવો. મા તો પરમ દયાળી છે તેને ભાવથી સાકરનો ટૂકડો ધરાવશો તો પણ ચાલશે.

(૧૦) પૂજનમાં દક્ષણા મૂકવા માટે પાવલીના છૂટા પૈસા રાખવા.

(૧૧) પૂજન સમયે સહસ્ત્રનામથી જગદંબાને પુષ્પ ચઢાવવાં હોય તો એક હજારને એક ફૂલ જોઈએ. ફૂલ ન બની શકે તો અક્ષત ચઢાવી શકાય છે.

(૧૨) શક્તિ–જગદંબાની–ચાંદીની મૂર્તિ, અંબિકા, બહુચરા, કાલી, ગમે તે એક જે તમને પ્રિય હોય, જે તમારી ઇષ્ટદેવી હોય તે. અગર તો ઘરમાં તમે જેનું નિત્ય પૂજન કરતા હો તે છબી પૂજન માટે લેવી. કોઇને કશું મળી શકે તેમ ન હોય તો આ પાછલી અંદર શક્તિની આપેલી છબી પુસ્તકમાંથી કાઢી લઇને પૂજનમાં મૂકવી. ને મૂર્તિના સ્થળે સોપારી મૂકવી.

પૂજાવિધિ

પૂર્વ કે ઉત્તર દિશા તરફ મંડપનું સ્થાપન કરીને યજમાનને પાટલે બેસાડી, નિત્ય કર્મ કરાવ્યા બાદ, ચંદન ફૂલહાર કરીને તેમને બે હાથ જોડાવી આચાર્યે નીચેના મંત્રો બોલવાઃ–

ॐ श्रीमन्महागणपतये नमः श्री गुरुभ्यो नमः श्री कुलदेवताभ्यो नमः श्री इष्टदेवताभ्यो नमः श्री ग्रामदेवताभ्यो नम । मातापितृचरणकमलाभ्यां नमः । सर्वेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो नमः॥

ॐ सुमुखश्चैकदन्तश्च कपिलोगजकर्णकः ॥ लंबोदरश्च विकटो विघ्ननाशो विनायकः ॥१॥ धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षो भालचंद्रो गजाननः द्वादशैतानि नामानि यः पठेच्छृणुयादपि ॥२॥ विद्यारंभे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा ॥ संग्रामे संकटे

नैव विघ्नस्तस्य न जायते ॥३॥ शुक्लांबरधरं देवं शशिवर्णं चतुर्भुजम् ॥ प्रसन्नवदनं ध्यायेत्सर्वविघ्नोपशांतये ॥४॥ अभीप्सीतार्थसिद्धयर्थं पूजितो यः सुरासुरैः ॥ सर्वविघ्नहरस्तस्मै गणाधिपतये नमः ॥५॥ वक्रतुंड महाकाय सूर्यकोटीसमप्रभ ॥ निर्विघ्नं कुरु मे देव सर्वकार्येषु सिद्धिदाः ॥६॥ सर्वमंगलमांगल्ये शिवे सर्वार्थसाधिके ॥ शरण्ये त्र्यंबके गौरी नारायणि नमोस्तुते ॥७॥ लाभस्तेषां जयस्तेषां कुतस्तेषां पराभवः ॥ येषामिन्दीवरस्यामो हृदयस्थो जनार्दनः ॥८॥ तदेव लग्नं सुदिनं तदेव ताराबलं चन्द्रबलं तदेव । विद्याबलं दैवबलं तदेव लक्ष्मापते तेऽङ्घ्रियुगं स्मरामि ॥९॥ सर्वेष्वारंभकार्येषु त्रयास्त्रि भूवनेश्वरा देवा दिशंतु नः सिद्धि ब्रह्मेशानजनार्दनाः ॥१०॥

ત્યારપછી હાથમાં જળ આપી નીચે પ્રમાણે સંકલ્પ મૂકાવવો.

ह्रीं-अत्राद्य महामांगल्य फलप्रदे मासोत्तमे मासे अमुक मासे अमुकपक्षे अमुकतीथौ अमुकवासरे अमुकनक्षत्र योगकरणे पंचगृह गुण विशेषण विशिष्टायां शुभपुण्य तिथौ धर्मार्थ कामार्थे मोक्षार्थे श्रीदुर्गा प्रीत्यर्थं यथा ज्ञानेन यथा मिलितोपचारद्रव्यैः शोऽषोपचारैः पूजनमहंकरिष्ये. ॥

ત્યારપછી પૂજન માટે ભરેલા જળના કળશમાં નીચે પ્રમાણે સઘળા દેવો અને તીર્થોની ભાવના કરવી.

ह्रीं-कलशस्य मुखे विष्णुः कंठे रुद्रः समाश्रितः । मूले तत्र स्थितो ब्रह्मा मध्ये मातृगणाः स्मृताः ॥ कुक्षौतु सागराः सर्वे सप्तद्वीपा वसुंधरा । ऋग्वेदोऽथयजुर्वेदः सामवेदो ह्यथर्वणः अंगैश्च सहिताः सर्वे कलशं तु समाश्रिताः ॥

પછી કળશ ઉપર હાથ રાખી તેમાં નીચેના મંત્રોથી વરૂણનુ આવાહન કરવું.

ह्रीं–तत्वायामि ब्रह्मणा वंदमान स्तदाशास्तेयजमानो हविर्भिः। अहेडमानो वरुणेहबोध्युरुशघुं समानऽआयुः प्रमोषीः। अस्मिन्कलशे वरुणं सांगं सपरिवारं आवाहयामि ॥

ત્યાર પછી કળશમાં વરૂણની પૂજાર્થે નીચેના મંત્રથી ચંદન અક્ષત, પુષ્પ નાંખવાં.

ह्रीं–भूर्भुवः स्वः कलशस्थ वरुणाय नमः सर्वोपचारार्थे गंधाक्षतपुष्पाणि समर्पयामि ॥

ત્યાર પછી એ કળશના જળવડે.

ह्रीं–तत्पुरुषाय विद्महे । महादेवायधीमहि । तन्नोरुद्रः प्रचोदयात् ॥

એ મંત્રથી પૂજાની સામગ્રી તથા યજમાનના શરીર ઉપર પ્રોક્ષણ કરવું; અને તે કળશનું જળ પૂજાના ઉપયોગ માટે વાપરવું.

શંખ પૂજન–

શકિત પૂજન સાથે શંખ પૂજનનું પણ મહાત્મ્ય છે માટે પોતાની રૂચિ પ્રમાણેનો એક શંખ પસંદ કરી પૂજનમાં રાખવો. તેનું આસન મંડપની બહાર નીચેના પાટલા પર રાખવું.

ह्रीं–पांचजन्याय विद्महे पावमानाय धीमहि ॥ तनः शंखः प्रचोदयात् । ह्रीं भूर्भुवः स्वः शंखस्थ देवतायै नमः। सर्वोपचारार्थे गंधाक्षतपुष्पाणि समर्पयामि ॥

એ મંત્રથી તેને સ્નાન કરાવી તેમાં જળ પૂરી, ચંદન, અક્ષત, પુષ્પ ચઢાવવાં.

ઘંટા પૂજન–

પછી નીચેના મંત્રથી ઘંટાની સ્તુતિ કરવી.

आगमनार्थं तु देवानां गमनार्थं तु राक्षसान् । कुरु घंटे महानादं देवतार्चन सन्निधौ ॥

પછી ઘંટા વગાડી **ह्रीं भूर्भुवः स्वः घंटास्थ गरुडाय नमः । सर्वोपचारार्थे गंधपुष्पाणि समर्पयामि ॥** એ મંત્ર ભણી ચંદન પુષ્પ ચઢાવવાં.

દીપ પૂજન–

પછી ઘીના દીવાની નીચે પ્રમાણે પ્રાર્થના કરવી.

भो दीप देवस्वरुपस्त्वं कर्मसाक्षिह्य विघ्नकृत् ।

यावत्कर्म समाप्तिस्यात्तावत्त्वं सुस्थिरो भव ॥

પછી **ह्रीं भूर्भुवः स्वः दीपस्थ देवतायै नमः । सर्वोपचारार्थे गंधाक्षत पुष्पाणि समर्पयामि ॥**

એ મંત્રથી ચંદન, અક્ષત, પુષ્પ અર્પણ કરવાં.

ગણપતિ પૂજન

પછી ગણપતિ પૂજન કરાવવું. ચોખાની ઢગલીઓ ઉપર એક પાન મુકી તેના ઉપર ગણપતિની મૂર્તિ પધરાવવી જો મૂર્તિ ન હોય તો તેના પ્રતિનિધિ તરીકે સોપારીને પધરાવવી. **रम्यं सुशोभनं दिव्य सर्वसौख्यकरं शुभम् ॥ आसनं च मया दत्तं गृहाण परमेश्वर ॥** ગણપતિના સમિપ આસનાર્થે પુષ્પ અર્પણ કરવાં. **श्री सिद्धिबुद्धि सहितमहागणपतयेपादयोः पाद्यं हस्तयोरर्घ्यं समर्पयामि ॥** ગણપતિ દેવને પાદ્ય તથા અર્ઘ્ય અર્પણ કરવાં. સ્નાન કરાવ્યા પછી **नवभिस्तंतुभिर्युक्तं त्रिगुणं देवतामयं ॥ उपवितं मया दत्तं गृहाण परमेश्वर ॥** ઉપવિત પહેરાવવું. **श्रीखंडं चंदनं दिव्यं गंधाढ्यं सुमनोहरम् ॥ विलेपनं सुरश्रेष्ठ चंदनं प्रतिगृह्यताम् ॥** ચંદન ચઢાવવું. **अक्षताश्च**

सुरश्रेष्ठाः कंकुमाक्ता सुशोभिताः ॥ मया निवेदिता मया भक्त्या गृहाण परमेश्वर ॥ અક્ષત ચઢાવવાં माल्यादीनि सुगंधीनि मालत्यादीनि च प्रभो ॥ मयाहृतानि पूजार्थं पुष्पाणि प्रतिगृह्यताम् ॥ પુષ્પો ચઢાવવાં दूर्वांकुरान्सहरितागमृतानमङ्गलपान् ॥ आनीतांस्तवपूजार्थं गृहाण गणनायक ॥ દુર્વા ચઢાવવી हरिद्रा कुंकुमं चैव सिंदुरावसमन्वितम् ॥ सौभाग्यद्रव्यसंयुक्तं गृहाण परमेश्वर ॥ સૌભાગ્યદ્રવ્ય ચઢાવવાં

वनस्पतिरसोद्भूतो गन्धाढयो गंध उत्तमः आघ्रेयः सर्वदेवानां धूपोयं प्रतिगृह्यताम् ॥ ધુપ કરવો. साज्यं च वर्तिसंयुक्तं वह्निना योजितं तथा दीपं गृहाण देवेश त्रैलोक्यं तिमिरामह ॥ દીવા પર પુષ્પ ચઢાવવાં. शर्कराखंडखाद्यानि दधिक्षीरघृतानि च ॥ आहार भक्ष्यभोज्यं च नैवेद्यं प्रतिगृह्यताम् ॥ નૈવેદ્ય ધરવું. पुगीफलं महादिव्य नागवल्लीदलैर्युतम् ॥ चूपलादिर्णसंयुक्तं तांबुलं प्रतिगृह्यताम् ॥ પાન સોપારી વિગેરે અર્પણ કરવાં.

एवं फलं मयादेव स्थापितं पुरतस्तव ॥ तेन मे सफलां वाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि ॥ શ્રીફળ અર્પણ કરવું हिरण्यगर्भ गर्भस्थं हेमबीजं विभावसोः अनंतपुण्य फलदतः शान्ति प्रयच्छ मे ॥ ગણપતિની સન્મુખ દક્ષિણા ધરવી.

कर्पूरकं महाराज रसोद्भूतं च दीपकम् ॥ मंगलार्थं महीपाव सगृहाण गणेश्वर । આરતી કરવી. यानि कानि च पापानि इह जन्मकृतानि च । तानि सर्वाणि विनश्यन्ति प्रदक्षिणा पदेपदे ॥ ગણપતિની પ્રદક્ષિણા કરવી અને પછી ત્વાં विघ्नशत्रु दलनेति च सुंदरेति च ये भक्तप्रियेति वरदेति

चवप्रदेति ॥ किद्याम्नदेत्यद्यहरेति च ये स्तुवन्ति तेभ्यो गणेशवरदो भव नित्यमेव ॥ પુષ્પો ગણપતિના ચરણમાં અર્પણ કરી મસ્તક નમાવીને પ્રણામ કરવાં.

અભિષેક કળશનું પૂજન

તે પછી યજમાનને પોતાના સન્મુખ ચોખાની ઢગલી કરી તેના ઉપર તાંબાનો કળશ સ્થાપન કરીને નીચેનો મંત્ર બોલી જમીનને હાથ અડકાડવો. हेमरूप्यादिसंभूतं ताम्रजं सुदृढं नवम् । कलशं धौतमकल्माषं छिद्रदोषविवर्जितम् ॥ એ મંત્રથી કળશની પ્રાર્થના કરવી. जीवनं सर्व जीवानां पावनं पावनात्मकम् । बीजं सर्वौषधीनां च तज्जलं पूरयाम्यहम् ॥ એ મંત્ર ભણીને કળશમાં પાણી ભરવું. सूत्रं कार्पाससंभूतं ब्रह्मणा निर्मितं पुरा । येन बद्धं जगत्सर्वं वेष्टनं कलशस्य च ॥ એ મંત્ર ભણીને કળશને કંઠે સૂત્ર વિંટવું. देवेभ्यः पुरतो जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा । शतं ननु च या बभ्रु जीवनं जीवनाय च ॥ એ મંત્ર ભણીને કળશમાં સર્વૌષધિ નાંખવી. दूर्वे ह्यमृतसंपन्ने शतमूले शतांकुरे शतं पातकसंहर्त्रि त्वं शतायुर्विवर्धिनी ॥ એ મંત્ર ભણીને પાણીના કળશમાં દુર્વા નાંખવી. अश्वत्थोदुंबरप्लक्षच्यूतन्यग्रोधपल्लवाः । पंचभंगा इति प्रोक्ताः सर्वकर्मसु शोभनाः ॥ विविधं पुष्पं संजातं देवानां प्रीतिवर्धनम् ॥ क्षिप्तं यत्कार्यसंभूतं कलशे निक्षिपाम्यहम् ॥ એ મંત્ર ભણીને પાંચ પલ્લવો તથા પુષ્પો કળશમાં નાંખવાં. धान्यौषधि मनुष्याणां जीवनं परमं स्मृतम् । क्षिप्तं यत्कार्यसंमतं कलशे प्रक्षिपाम्यहम् ॥ એ મંત્રે કરીને કળશમાં ધાન્ય પ્રક્ષેપ કરવો. पूगीफलमिदं दिव्यं पवित्रं पापनाशनम् ॥ पुत्रपौत्रादिफलदं कलशे प्रक्षिपाम्यहम् ॥ એ

મંત્ર ભણીને કળશમાં સોપારી નાખવી. **हिरण्यगर्भ** (ઉપર ગણપતિ પૂજામાં આપેલો દક્ષિણાનો મંત્ર બોલવો.) એ મંત્ર ભણીને કળશમાં દક્ષિણા તરીકે સુવર્ણ અથવા તો રૂપાનાણું નાખવું. **कनकं कुलिशं नीलं पद्मरागं च मौक्तिकम् ॥ एतानि पंच रत्नानि कलशे निक्षिपाम्यहम् ॥** એ મંત્ર વડે પાંચ રત્નો અને તેને અભાવે રૂપાનાણું યથાશકિત નાખવું. **नमो नमस्ते स्फटिकप्रभाय सुश्वेतहाराय सुमंगलाय । सुपाशहस्ताय झषासनाय जलाधिनाथाय नमो नमस्ते ॥ वरुणमावाहयामि** એમ બોલીને હાથમાંના અક્ષતો કળશને છાંટવા તે પછી **वरुणाय नमः** એમ વારંવાર બોલતા જઈ આવાહન, ચંદન, પુષ્પ, સૌભાગ્ય, દ્રવ્ય, ધૂપ, દીપ, નૈવેદ્ય, ફલ, મુખવાસ, તાંબૂલ, દક્ષિણા વિગેરે વરૂણ દેવની પાસે તે તે પદાર્થોના નામની સાથે **समर्पयामि** એમ કહીને મૂકવા. છેવટે **अनया पूजया सांग सपरिवारो वरुणदेवः प्रीयताम्** એમ કહીને હાથમાંનું પાણી જમીન પર નાખવું, અને (યજમાનપત્નીએ તેટલો વખત પોતાના પતિને હાથ અડકાડી રાખવો.) યજમાને તે કળશ હાથમાં રાખતી વખતે ઉભડક થઈ પૃથ્વીપર ઘુંટણ ટેકવીને બેસવું અને પોતના પુરોહિતના તરફ બ્રાહ્મણને કહેવું કે (૧) **भो ब्राह्मणाः मह्यं सहकुटुंबिने महाजनान्नमस्कुर्वाणाय आशीर्वचनमपेक्षमाणाय अस्य कर्मणः पुण्याहं भवन्तो ब्रुवन्तु** એટલે પુરોહિતે તેના ઉત્તરમાં ત્રણવાર કહેવું કે, **पूण्याहम् पुण्याहम् पुण्याहम्** ફરી તે યજમાનને કહેવું કે, (૨) **भो ब्राह्मणाः मह्यं स० अस्य कर्मणः कल्याणं भवन्तो ब्रुवन्तु** એટલે પુરોહિતે **कल्याणम्** એમ ત્રણવાર બોલવું. (૩) ફરીને યજમાને કહેવુ કે, **भो ब्राह्मणाः मह्यं स० अस्य कर्मणः ऋद्धिं भवन्तो ब्रुवन्तु** એટલે પુરોહિતે

कर्म ऋध्यताम् એમ ત્રણવાર કહેવું. (૪) ફરીને યજમાનને કહેવું **भो ब्राह्मणाः मह्य स० अस्य कर्मणः स्वस्ति भवन्तो ब्रुवन्तु** એટલે પુરોહિતે **स्वस्ति** એમ ત્રણ વાર કહેવુ (૫) ફરીને યજમાને કહેવું કે, **भो ब्राह्मणाः मह्यं स० अस्य कर्मणः श्रीरस्त्विति भवन्तो ब्रुवन्तु** એટલે પુરોહિતે **अस्तु श्रीः** એમ ત્રણ વાર બોલવું. અને **अनेन पुण्याहवाचनाख्येन कर्मणा प्रजापतिः प्रियताम्** એમ બોલી પુણ્યાહવાચન કર્મ પૂરૂં કરવુ.

પછી પુરોહિતે યજમાન અને યજમાનની પત્નીને પેલા મંગળ કળશના જળવડે અભિષેક કરવો અને તે વખતે યજમાન પત્નીને યજમાનને ડાબે પડખે બેસાડવી અને નીચેના મંત્રોથી કળશમાંના પાણી વડે યજમાન અને યજમાનની પત્ની પર જળનો અભિષેક કરવો. **भगं ते वरुणो राजा भगं सूर्यो बृहस्पतिः ॥ भगमिन्द्रश्च वायुश्च भगं सप्तर्षयो ददौ ॥ यत्ते केशेषु दौर्भाग्यं सीमन्ते यश्च मूर्धनि ॥ ललाटे कर्णयोरक्ष्णोरापो निघ्नन्तु ते सदा ॥**

[કળશ પૂજન કર્યા બાદ ઘઉંની ઢગલીઓ કરી હોય તેમાં નવગ્રહ કલ્પી નવગ્રહનું પૂજન કરાવવું.]

શકિત પૂજન

શકિત પૂજન યજમાન પાસે કરાવતા પહેલાં આચાર્યે નીચે પ્રમાણે યજમાનને ન્યાસ કરાવવા.

ન્યાસ–એટલે કે મંત્રોચ્ચાર કરીને તે તે અંગોનો સ્પર્શ કરવા કહેવું.

ॐ ह्रीं दुं दुर्गायै नमः । अंगुष्ठाभ्यां नमः । ॐ ह्रीं दुं दुर्गायै नमः । तर्जनीभ्यां नमः । ॐ ह्रीं दुं दुर्गायै नमः । मध्यमाभ्यां नमः ॐ ह्रीं दुं दुर्गायै नमः । अनामिकाभ्यां नमः । ॐ ह्रीं

दुं दुर्गायै नमः । कनिष्ठिकाभ्यां नमः । ॐ ह्रीं दुं दुर्गायै नमः । करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥ ॐ ह्रीं दुं दुर्गायै नमः । हृदयाय नमः । ॐ ह्रीं दुं दुर्गायै नमः । शिरसे स्वाहा । ॐ ह्रीं दुं दुर्गायै नमः । शिखायै वषट् । ॐ ह्रीं दुं दुर्गायै नमः । कवचाय हुम् । ॐ ह्रीं दुं दुर्गायै नमः । नेत्रत्रयाय वौषट् । ॐ ह्रीं दुं दुर्गायै नमः अस्त्राय फट् ॥

આ પ્રમાણે ન્યાસ કરાવ્યા પછી શક્તિ પૂજન કરાવવું. તેમાં જે શક્તિની મૂર્તિ હોય તેને (પંચપાત્રમાં પ્રથમનું નિર્માલ્ય કાઢી નાખ્યા બાદ) પંચપાત્રમાં પધરાવવી પછી શક્તિ પૂજનનો પ્રથમની માફક સંકલ્પ યજમાન પાસે મૂકાવવો ત્યારબાદ શક્તિમૂર્તિને હાથમાં લઇ आं ह्रीं क्रीं यं रं लं शं षं हं ळं क्षं हं सः सोहं ॥ આમ બોલી તેમાં પ્રાણ આપવા. आं ह्रीं हंसः सोहं ॥ આમાં જીવનો સંચાર થાય. आं ह्रीं हंसः सोहं ॥ એમ કહીને આમાં સર્વ ઇન્દ્રિયોનો વાસો થાવ. એમ કહેવું તે પછી પંચપાત્રમાં મૂર્તિને પધરાવવી પછી જે ન્યાસ યજમાનને કરાવ્યા હતા તે ન્યાસ શક્તિને કરાવવા. હાથમાં એક પુષ્પ રાખી ન્યાસના મંત્ર બોલી તે પુષ્પ શક્તિ ઉપર ચઢાવવું. ત્યારબાદ યજમાનને હાથ જોડાવી નીચે પ્રમાણે શક્તિનું ધ્યાન ધરવું

ધ્યાન.

विद्युद्दामसमप्रभां मृगपतिस्कंधस्थितां भीषणाम्
कन्याभिः करवालखेटविलसद्धस्ताभिरासेविताम् ।
हस्तैश्चक्रधरालिखेटविशिखांश्चापं गुणं तर्जनीम्
बिभ्राणामनलात्मिकां शशिधरां दुर्गां त्रिनेत्रां भजे ॥

(ધ્યાન કર્યા બાદ યજમાનના હાથમાં પુષ્પ આપવું)

આવાહન.

ॐ हिरण्यवर्णांहरिणींसुवर्णरजतस्रजां । चंद्रांहिरणमयींलक्ष्मींजातवेदोमऽआवह ॥ ॐ सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् । सभूमिं विश्वतोवृत्वात्यतिष्ठद्दशांगुलं ॥

ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः । आवाहनं समर्पयामि ॥

એક પુષ્પ ચઢાવવું.

આસન

ॐ तांमऽआवहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीं । यस्यांहिरण्यंविंदेयंगामश्वंपुरुषानहं ॥ ॐ पुरुषऽएवेदं सर्वंयद्भूतंयच्चभव्यं । उतामृतत्वस्येशानोयदन्नेनाति रोहति ।

ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः आसनं समर्पयामि ॥

આસન નિમિતે દર્ભ અથવા એક પુષ્પ અર્પણ કરવું.

પાદ્ય

ॐ अश्वपूर्वांरथमध्यांहस्तिनादप्रमोदिनीं । श्रीयंदेवीमुपह्वये श्रीर्मादेवीजुषतां । ॐ एतावानस्य महिमातोज्यायांश्च पूरुषः । पादोस्यविश्वाभूतानित्रिपादस्यामृतंदिवि ॥

ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः । पाद्यं समर्पयामि ॥

એ મંત્રથી પાદ પ્રક્ષાલનાર્થે જળ અર્પણ કરવું.

અર્ધ્ય.

ॐ कांसोस्मितांहिरण्यप्राकारामार्द्रांज्वलंतीं तृप्तांतर्पयंतीं । पद्मेस्थितांपद्मवर्णांतामिहोपह्वयेश्रियं ॥ ॐ त्रिपादूर्ध्वऽउदैत्पुरुषः । पादोस्येहाभवत्पुनः ततो विष्वङ्व्यक्रामत्साशनानशनेऽअभि ॥

ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः । अर्घ्यं समर्पयामि ॥

એ મંત્રથી ચંદન પુષ્પ સહિત જળનો અર્ધ્ય આપવો.

આચમન.

ॐ चंद्रांप्रभासांयशसाज्वलंतीं श्रियंलोकेदेवजुष्टामुदारां। तांपद्मिनीमींशरणमहंप्रपद्येऽलक्ष्मीर्मेनश्यतांत्वां वृणे ॥ ॐ तस्माद्विराळजायतविराजोऽअधिपुरुषः। सजातोऽअत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथोपुरः ॥

ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः। आचमनीयं समर्पयामि ॥ આ મંત્રથી આચમન આપવું.

સ્નાન.

ॐ आदित्यवर्णेतपसोधिजातोवनस्पतिस्तववृक्षोथबिल्वः। तस्यफलानितपसानुदंतुमायां तरायाश्चबाह्याऽअलक्ष्मीः ॥ ॐ यत्पुरुषेणहविषादेवायज्ञमतन्वत। वसंतोऽअस्यासीदाज्यं-ग्रीष्मऽइध्मः शरद्धविः ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः स्नानं समर्पयामि ॥

આ મંત્રથી સ્નાન કરાવવું, પંચામૃતાદિ વિવિધ દ્રવ્યોવડે સ્નાન કરાવવું હોય તો નીચે પ્રમાણે વિધિ કરવો

પયસ્નાન.

ॐ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतः सोमं वृष्ण्यं भवावाज-स्यसंगथे ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः पयः स्नानं समर्पयामि। पयः स्नानांते शुद्धोदकस्नानं समर्पयामि ॥

આ મંત્ર વડે (ગાયના) દૂધ વડે સ્નાન કરાવી પછી જળ વડે સ્નાન કરાવવું

દધિસ્નાન.

ॐ दधिक्राव्णोऽअकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः। सुरभिनो मुखाकरत्प्रणऽआयूंषितारिषत् ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः

श्री दुर्गाय नमः । दधिस्नानं समर्पयामि । दधिस्नानांते शुद्धोदकस्नानं समर्पयामि ॥

એ મંત્રથી દહીં વડે સ્નાન કરાવી પછી જળ વડે સ્નાન કરાવવું.

ઘૃતસ્નાન.

ॐ घृतंमिमिक्षेघृतमस्ययोनिर्घृते श्रितोघृतम्वस्यधाम । अनुष्वधमावहमादयस्व स्वाहाकृतं वृषभवक्षिहव्यं ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः । घृतस्नानं समर्पयामि ॥ घृतस्नानांते शुद्धोदकस्नानं समर्पयामि ॥

એ મંત્રથી ઘી વડે સ્નાન કરાવી પછી જળ વડે સ્નાન કરાવવું

મધુસ્નાન.

ॐ मधुवाताऽऋतायते मधुक्षरंतिसिंधवः । माध्वीर्नः संत्वोषधीः ॥ मधुनक्तमुतोषसोमधुमत्पार्थिवंरजः । मधुद्यौरस्तुनः पिता ॥ मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमांऽअस्तुसूर्यः । माध्वीर्गावो भवंतुनः ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः । मधुस्नानं समर्पयामि । मधुस्नानांते शुद्धोदकस्नानं समर्पयामि ॥

એ મંત્રથી મધ વડે સ્નાન કરાવી પછી જળ વડે સ્નાન કરાવવું.

શર્કરાસ્નાન.

ॐ स्वादुःपवस्यदिव्यायजन्मनेस्वादु रिंद्रायसुहवीतुनाम्ने । स्वादुर्मित्रायवरुणायवायवेबृहस्पतये मधुमाँऽअदाभ्यः ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः । शर्करास्नानं समर्पयामि । शर्करास्नानांते शुद्धोदकस्नानं समर्पयामि ॥

એ મંત્રથી સાકરથી સ્નાન કરાવી પછી જળવડે સ્નાન કરાવવું.

ગંધોદકસ્નાન

ॐ महालक्ष्मीच्यविद्महे विष्णुपत्नी च धीमहि । तन्नोलक्ष्मीः प्रचोदयात् ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै गंधोदकस्नानं समर्पयामि ॥

એ મંત્રથી સુગંધી જળવડે સ્નાન કરાવવું.

તીર્થોદકસ્નાન

ॐ पावकानः सरस्वतीवाजेभिर्वाजिनीवती । यज्ञं वष्टुधियावसुः ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः तीर्थोदकस्नानं समर्पयामि ॥

શુદ્ધોદકસ્નાન.

ॐ नारायणायविद्महे वासुदेवाय धीमहि । तन्नोविष्णुः प्रचोदयात् ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै शुद्धोदकस्नानं समर्पयामि ॥

એ મંત્રથી સ્વચ્છ પવિત્ર જળથી સ્નાન કરાવવું એટલે કે અત્યાર સુધી અર્પણ કરેલા પદાર્થો સ્વચ્છ રીતે ધોઇ નાખવા એ પ્રમાણે કરવામાં જરા વધારે વખતની જરૂર પડે તો તે દરમીયાન अर्गला अने कीलक સ્તોત્રનો પાઠ કરવો. એ પ્રમાણે શુદ્ધ જળવડે સ્નાન કરાવી લીધા પછી દેવને ચંદન અક્ષત પુષ્પ અર્પણ કરીને નીચે પ્રમાણે श्रीसूक्त વડે અવિચ્છિન્ન જળધારાથી અભિષેક કરવો.

અભિષેક.

(श्रीसूक्त)-ॐ हिरण्यवर्णांहरिणीं सुवर्णरजतस्रजां । चंद्रांहिरण्यमयींलक्ष्मींजातवेदोमऽआवह ॥ तांमऽआवहजातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीं । यस्यां हिरण्यंविदेयंगाम श्वंपुरुषानहं ॥ अश्वपूर्वांरथमध्यांहस्तिनादप्रमोदिनीं । श्रियं देवीमुपह्वये

श्रीमांदेवीजुषतां कांसोस्मितां हिरण्यप्राकारामाद्रांज्वलंतीं तृप्तां तर्पयंतीं । पद्मेस्थितांपद्मवर्णांतामिहोपह्वयेश्रियं ॥ चंद्रां प्रभासां यशसाज्वलंतीं श्रियं लोकेदेव जुष्टामुदारां । तांपद्मिनीमीं शरणमहं प्रपद्येऽलक्ष्मीर्मे नश्यतांत्वांवृणे ॥१॥ आदित्यवर्णे तपसो धिजातोवनस्पतिस्तववृक्षोथबिल्वः । तस्यफलानि तपसा नुदंतुमायांतरायाश्चबाह्याऽअलक्ष्मीः ॥ उपैतुमांदेवसखः कीर्तिश्चमणिनासह । प्रादुर्भूतोस्मिराष्ट्रेस्मिन्कीर्तिं मृद्धिं ददातुमे ॥ क्षुत्पिपासामलां ज्येष्ठामलक्ष्मीं नाशयाम्यहं अभूतिमसमृद्धिंच सर्वांनिर्णुदमेगृहात् ॥ गंधद्वारां दुराधर्षांनित्यपुष्टां करीषिणीं । ईश्वरीं सर्वभूतानांतामिहो पह्वयेश्रियं ॥ मनसः काममाकूतिंवाचः सत्यमशीमहि । पशूनांरुपमन्नस्यमयिश्रीः श्रयतांयशः ॥२॥ कर्दमेन प्रजाभूतामयिसंभव कर्दम । श्रियंवासयमेकुले मातरं पद्ममालिनीं ॥ आपः सृजंतुस्निग्धानिचिक्लीतवसमे गृहे । निचदेवींमातरंश्रियं वासयमेकुले ॥ आर्द्रां पुष्करिणींपुष्टिंसुवर्णां हेममालिनीं । सूर्यां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदोमऽआवह ॥ आर्द्रां यः करिणींयष्टिं पिंगलां पद्ममालिनीं । चंद्रां हिरण्मयींलक्ष्मीं जातवेदोमऽआवह ॥ तांमऽआवहजातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीं । यस्यां हिरण्यं प्रभूतंगावो दास्यो श्वान्विंदेयं पुरुषानहं ॥३॥

ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः अभिषेकं समर्पयामि ॥

પછી શકિતને જળથી બહાર કાઢી પવિત્ર વસ્ત્ર વડે સ્વચ્છ કરી મંડપમાં યોગ્ય સ્થાને પધરાવવાં.

વસ્ત્ર

ॐ उपैतुमांदेवसखः कीर्तिश्चमणिनासह । प्रादुर्भूतोस्मि-

राष्ट्रेस्मिन्कीर्तिमृद्धिंददातुमे ॥ ॐ तंयज्ञं बर्हिषिप्रौक्षन्पुरुषं जातमग्रतः । तेनदेवाऽअयजंतसाध्याऽऋषयश्चये ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः । वस्त्रं समर्पयामि ॥

એ મંત્રથી વસ્ત્ર ધરાવવું. વસ્ત્રને અભાવે પુષ્પ ચડાવવું.

યજ્ઞોપવિત

ॐ क्षुत्पिपासामलांज्येष्ठामलक्ष्मींनाशयांम्यहं । अभूतिमसमृद्धिंच सर्वांनिर्णुदमेगृहात् ॥ ॐ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संभृतंपृषदाज्यं । पशून्तांश्चक्रेवायव्या नारण्यान्ग्राम्याश्चये ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः यज्ञोपवितं समर्पयामि ॥

એ મંત્રથી યજ્ઞોપવિત ધરાવવું. યજ્ઞોપવિતને અભાવે અક્ષત ચઢાવવા.

ચંદન

ॐ गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीं । ईश्वरीं सर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियं ॥ ॐ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऽऋचः सामानिजज्ञिरे । छंदांसिजज्ञिरेतस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः गंधं समर्पयामि ॥

એ મંત્રથી ચંદન કંકુનો લેપ કરવો.

અક્ષત

ॐ अक्षन्नमीमदंतह्यवप्रियाऽअधूषत । अस्तोषतस्वभानवो विप्रानविष्ठयामतियोजान्विन्द्रतहरी ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः । अक्षतान्समर्पयामि ॥

એ મંત્રથી અક્ષત ચઢાવવા.

પુષ્પ

ॐ मनसः काममाकूतिंवाचः सत्यमशीमहि । पशूनां-

रूपमश्वस्य मयिश्रीः श्रयतांयशः ॥ ॐ तस्मादश्वाऽअजायं-तयेकेचोभयादतः । गावोहजज्ञिरेतस्मातस्माज्जाताऽअजावयः । ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः पुष्पाणि समर्पयामि ॥

આ મંત્રથી પુષ્પ, બિલ્વી, તુલસી, દુર્વા વિગેરે અર્પણ કરવાં.

અબીલ-ગુલાલ.

ॐ अहिरिवभोगैः पर्येतिबाहुंज्या याहेतिंपरिबाधमानः ! हस्तघ्नोविश्वावयूनानिविद्वान्पुमान्पुमांसंपरिपातुविश्वतः॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः । परिमलद्रव्याणि समर्पयामि ॥

એ મંત્રથી અબીલ, ગુલાલ, સર્વૌષધિ, અત્તર, અર્ગજા વિગેરે સુગંધી દ્રવ્યો અર્પણ કરવાં

ધૂપ.

ॐ कर्दमेनप्रजाभूतामयिसंभवकर्दम । श्रियं वासयमे-कुलेमातरंपद्ममालिनीं ॥ ॐ यत्पुरुषंव्यदधुः कतिधाव्यकल्पयन् । मुखंकिमस्यकौबाहूकाऽऊरूपादाऽउच्येते ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः । धूपं समर्पयामि ॥

એ મંત્રથી ધૂપ અર્પણ કરવો.

દીપ.

ॐ आपः स्रजंतुस्निग्धानिचिक्लीतवसमेगृहे । निचदेवीं-मातरं श्रियंवासयमेकुले ॥ ॐ ब्राह्मणोस्यमुखमासीद्बाहूराजन्यः कृतः उरूतदस्ययद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रोऽअजायत ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः दीपं समर्पयामि ॥

એ મંત્રથી ઘીનો દીવો કર્યો હોય તેને ચંદનના છાંટા નખાવવા.

નૈવેદ્ય.

એક પાત્રમાં દૂધસાકર અગર ફળફળાદિ તુલસીપત્ર સહિત

મૂકી તેને જળથી પ્રોક્ષણ કરી નીચેના મંત્રોથી નૈવેદ્ય અર્પણ કરવું.

ॐ आर्द्रांपुष्करिणींपुष्टिं सुवर्णांहेममालिनी सूर्यां हिरण्यमयीं लक्ष्मीं जातवेदोमऽआवह ॥ ॐ चंद्रमामनसो जातश्चक्षोः सूर्येऽअजायत । मुखादिन्द्रश्चाग्निश्चप्राणाद्वायुरजायत ॥ ॐ भूर्भुवः स्व श्री दुर्गायै नमः नैवेद्यं समर्पयामि ॥

એ મંત્રથી ગ્રાસમુદ્રાવડે નીચે પ્રમાણે પાંચ ગ્રાસ અર્પણ કરવા.

ॐ प्राणायस्वाहा । ॐ अपानायस्वाहा । ॐ समानायस्वाहा । ॐ व्यानायस्वाहा । ॐ उदानायस्वाहा । नैवेद्यमध्येपानीयं उत्तरापोशनं । करप्रक्षालनं । आचमनीयं । करोद्वर्तनार्थं चंदनं । मुखवासाफलदक्षिणां समर्पयामि ।

આરતી.

નીચેના મંત્રથી પુષ્પવડે આરતી ઉતારવી.

सर्व मंगल मांगल्ये शिवे सर्वार्थसाधिके ।
शरण्ये त्र्यंबके गौरी नारायणि नमोस्तुते ॥
सर्वरूपमयी देवी सर्वं देवीमयं जगत् ।
अतोहं विश्वरूपां त्वां नमामि जगदम्बिकाम् ॥

નમસ્કાર

ॐ आर्द्रां यः करिणींयष्टिंपिंगलांपद्ममालिनीं । चंद्रां हिरण्यमयींलक्ष्मीं जातवेदोमऽआवह ॥ ॐ नाभ्याऽआसीदंतरिक्षं शीर्ष्णोद्यौः समवर्तत । पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथालोकांऽअकल्पयन ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः नमस्कारान्समर्पयामि ॥

આ મંત્રથી નમસ્કાર કરવા.

પ્રદક્ષિણા.

ॐ तांम ऽआवह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनी । यस्यां हिरण्यं प्रभूतं गावोदास्यो श्वान्विदेयं पुरुषानहं ॥ ॐ सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिः सप्तसमिधः कृताः । देवा यद्यज्ञं तन्वाना ऽअबध्नन्पुरुषं पशुं ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः प्रदक्षिणां समर्पयामि ॥

એ મંત્રથી પ્રદક્ષિણા કરવી.

મંત્ર પુષ્પાંજલી.

ॐ यज्ञेनयज्ञमयजंतदेवास्तानि धर्माणिप्रथमान्यासन् तेहनाकंमहिमानः सचंतयत्रपूर्वेसाध्याः संतिदेवाः ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः मंत्रपुष्पाञ्जलिं समर्पयामिः ॥

એ મંત્રથી બંન્ને હાથવડે અંજળી ભરીને પુષ્પ ચઢાવવાં.

આ પ્રમાણે શકિતપૂજન કર્યા બાદ બની શકે તેમ હોય તો શકિતના સહસ્ત્ર નામથી પુષ્પ ચઢાવવાં ત્યારબાદ પુસ્તક પૂજન કરીને કથા વાંચવી શરૂ કરવી. [શકિતનાં સહસ્ત્ર નામ કથામાં આપેલ નથી તે પુસ્તક જુદું છે.]

પૂજાવિધિ સમાપ્ત.

ભગવતી પ્રેમીઓને અત્યંત ઉપયોગી પ્રાણવાન પુસ્તકો

શ્રી ગુજરાતી ચંડીપાઠ	[ગુ. શ્લોક-અર્થ સાથે સચિત્ર]	૦।≡
ભગવતી ભક્તરત્ન	[પ્રાચીન ભક્તોનાં ચરિત્રો]	૦॥
ભગવતી ગીતા	[ગુ. શ્લોક-ટીકા સાથે]	૦॥
નવરાત્ર વ્રતવિધિ	[વેદોક્ત અને પુરાણોક્ત પૂજાવિધિ]	૦।
જ્યોતિદર્શન	[અર્વાચીન ભક્તોનાં ચરિત્ર]	૦॥
શક્તિ સહસ્ર પાઠ	[ભગવતી અને ગાયત્રીનાં હજાર નામ]	૦॥
શક્તિ સંતચરિત્ર	[પ્રાચીન અને અર્વાચીન સંતો]	૦।≡
'મા'નો મહિમા ભાગ ૧	[ભક્તચરિત્ર અને ભક્તની વાણી]	૦।≡
શક્તિવિજય	[બોધદાયક સળંગ વાર્તા]	૦॥≡
'મા'નો મહિમા ભાગ ૨	[નવીન વિધવિધ ગરબા-ગરબી]	૦)≡
શક્તિ-મહિમ્ન	[ગુ. શ્લોક-ટીકા સાથે]	૦।
દેવાંશી દુર્ગાદેવી	[સળંગ સુંદર વાર્તા]	૦॥
શક્તિ-કથા	[પાંચ અધ્યાય. ગુ. શ્લોક ટીકા]	૦।
શ્રી અંબિકા અંક	[શક્તિનો બીજા વર્ષનો ખાસ અંક]	૦।≡
શ્રી બાલાંક	[શક્તિનો ત્રીજા વર્ષનો ખાસ અંક]	૦।≡
રત્નદિવડાં	ભક્તિવાન સ્ત્રી પુરુષનાં ચરિત્ર]	૦॥
સૌન્દર્યલહરી	[શંકરાચાર્યે કરેલ શક્તિ-સ્તુતિ]	૦॥।
ભગવતી ભજનાવળી	[ચાલુ રાગનાં ગરબા, ગરબી, ગીતો]	૦।-
જગદંબા કાવ્યામૃત	[ભક્ત ચતુરદાસ રચિતજુના છંદો]	૦॥।
શ્રી બાલાર્ચનપદ્ધતિ	[બાલાની ઉપાસના વિધિ]	૦॥
નવરાત્રી ભજનાવળી	[થોડાક ગરબા-ગરબી]	૦)-
સુબોધવાટિકા	[બોધદાયક નાની વાર્તાઓ]	૦॥≡

દરેકનું પો. ખ. જુદું. વધુ માહિતી માટે પત્રવ્યવહાર કરો.

શ્રી શક્તિ સાહિત્ય મંદિર, સ્ટેશનરોડ-નડિઆદ

॥ श्री शक्तियै नमः ॥

卐 श्री शक्ति कथा 卐

अध्याय १ लो

व्यास उवाच ॥

એકદાઽહં કુરૂશ્રેષ્ઠ કુર્વંસ્તીર્થાટનં શુચિ ।
સંપ્રાપ્તો નૈમિષારણ્યં પાવનં મુનિ સેવિતમ્ ॥૧॥
પ્રણમ્યાહં મુનીન્સર્વાન્ સ્થિત સ્તત્ર વરાશ્રમે ।
વિધિપુત્રાસ્તુ યત્રા સન્જીવન્મુક્તા મહાવ્રતાઃ ॥૨॥

વ્યાસ–એક દિવસે હું તીર્થાટન કરતાં કરતાં મુનીઓએ સેવેલા પવિત્ર નૈમિષારણ્યમાં જઇ ચઢયો. ત્યાં આગળ જીવન્મુકત અને મોટા નિયમોને ધારણ કરનારા બ્રહ્મના પુત્રો બીરાજેલા હતા. તેમને પ્રણામ કરીને હું આસન પર બેઠો. (૧–૨)

કથા પ્રસંગ એવાસી ત્તત્ર વિપ્ર સમાગમે ।
જમદગ્નિસ્તુપપ્રચ્છમુનીનેવં સમાસ્થિતઃ ॥૩॥

એ સમયે બ્રાહ્મણોના સમાગમમાં કથાનો પ્રસંગ ચાલતો હતો. તેમાં ત્યાં બેઠેલા જમદગ્નિ મુનિએ બીજા મુનિઓને પૂછયું કે, (૩)

જમદગ્નિ ઉવાચ ॥

સંદેહોઽસ્તિ મહાભાગ મમ ચેતસિતાપસાઃ ।
સમાજેષુ મુનિનાં વૈ નિઃસંદેહો ભવામ્યહમ્ ॥૪॥

"હે ભાગ્યશાળી તપસ્વીઓ ! મારા ચિત્તમાં એક સંદેહ છે તો તે સંદેહ મુનિઓના સમાજમાં મટવો જોઇએ. (૪)

બ્રહ્મા વિષ્ણુ સ્તથા રુદ્રો મઘ વા વરુણોઽનલઃ ।
કુબેરઃ પવનસ્ત્વષ્ટા સેનાનીશ્ચગણાધિપઃ ॥૫॥
સૂર્યોઽશ્વિનૌભગઃ પપા નિશાનાથો ગ્રહાસ્તથા ।
આરાધનીયતમઃ કોઽત્રવાંછિતાર્થફલપ્રદઃ ॥૬॥
સુખસેવ્યશ્ચસતતં ચા શુતોષશ્ચમાનદાઃ ।
બ્રવંતુમુનયઃ શીઘ્રં સવજ્ઞાઃ સંશિત વ્રતાઃ ॥૭॥

બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, રુદ્ર, ઇંદ્ર, વરુણ, અગ્નિ, કુબેર, પવન, ત્વષ્ટા, કાર્તિકેય, ગણપતિ, સૂર્ય, અશ્વિનીકુમાર, ભગ, પૂષા, ચંદ્ર અને ગ્રહો આ વિગેરેમાં અત્યંત આરાધના કરવા જેવા, ઇચ્છીત ફળ આપનાર; તેમજ જેની સેવા સુખેથી થઇ શકે ને તુરત પ્રસન્ન થાય તેવા દેવ કોણ છે ? તે મને હે મુનિઓ જલ્દી કહો ?" (૫-૬-૭)

એવં પ્રશ્નેકૃતે તત્ર લોમશો વાક્યમબ્રવીત્ ।
જમદગ્ને શ્રાણુષ્વૈતદ્યત્પૃષ્ટંવૈ ત્વયાધુના ॥૮॥

આ પ્રમાણે પ્રશ્ન પૂછાતાં લોમશમુન બોલ્યા કે, "હે જમદગ્નિ! તમે જે હમણાં પુછ્યું તે વિષે સાંભળો. (૮)

સેવનીયતમા શકિત સર્વેષાં શુભમિચ્છતામ્ ।
પરા પ્રકૃતિરાદ્યા ચ સર્વગા સર્વદા શિવા ॥૯॥
દેવાનાં જનની સૈવ બ્રહ્માદીનાં મહાત્મનામ્ ।
આદિ પ્રકૃતિર્મૂલં સા સંસાર પાદપસ્યવૈ ॥૧૦॥

પોતાનું શુભ ઇચ્છનારા સર્વ લોકોએ શકિતનું અત્યંત આરાધન કરવું જોઇએ. પરમ પ્રકૃતિ સર્વનાં આદિ, સર્વવ્યાપક, સર્વ સુખ આપનાર અને મંગલરૂપ એ શકિતજ બ્રહ્માદિક મહાત્મા દેવતાઓની મા છે. એ આદિ પ્રકૃતિજ આ સંસારરૂપ વૃક્ષનું મૂળ છે. (૯-૧૦)

સ્મૃતા વોચ્ચારિતા દેવી દદાતિ કિલવાંછિતમ્ ।
સર્વદૈવાડડર્દ્રચિત્તા સા વરદાનાય સેવિતા ॥૧૧॥

તેનું સ્મરણ કરવાથી તથા નામ લેવાથી પણ વાંચ્છિત ફળ આપે છે. જો તે શકિતની સેવા કરીએ તો વરદાન આપવાને માટે તેમનું ચિત્ત આપણા પર સર્વદાયે આર્દ્રજ રહે છે." (૧૧)

વ્યાસ ઉવાચ ॥

પૂજનં પરયા ભકત્યા તસ્યા એવ વિધાનતઃ ।
મહાલક્ષ્મીર્મહાકાલી તથા મહાસરસ્વતી ॥૧૨॥
ઇશ્વરી સર્વ ભૂતાનાં સર્વકારણ કારણમ્ ।
સર્વ કામાર્થદા શાંતા સુખસેવ્યા દયાન્વિતા ॥૧૩॥

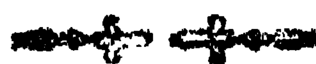
આ સંબંધમાં વ્યાસમુનિ બોલ્યા કે, "મહાલક્ષ્મી, મહાકાળી અને મહાસરસ્વતી એ ત્રણ જેનાં સ્વરૂપ છે તે ઇશ્વરી સર્વ પદાર્થોના કારણોનાં પણ કારણ રૂપ છે. સર્વ પુરૂષાર્થોને આપનાર, સહજ ભાવથી જેની સેવા થઇ શકે તેવી દયાળુ શક્તિની પરમભક્તિથી વિધિસહીત પૂજા કરો. (૧૨-૧૩)

નામોચ્ચારણ માત્રેણ વાંછિતાર્થ ફલપ્રદા ।
દેવૈરારાધિતા પૂર્વં બ્રહ્મ વિષ્ણુ મહેશ્વરૈઃ ॥૧૪॥
મોક્ષ કામૈશ્ચ વિવિધૈસ્તાપ સૈર્વિજીતાત્મભિઃ ।
અસ્પષ્ટમ પિયન્નામ પ્રસંગે નાવિભાવિતમ્ ॥૧૫॥
દદાતિ વાંછિતાનર્થાન્દુર્લભાનપિ સર્વથા ॥૧૬॥

ફક્ત નામના ઉચ્ચારણ માત્રથી સઘળા મનોરથ પૂર્ણ કરનારાં એ ઇશ્વરીનું પૂર્વે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ તથા મહેશ્વરે અને મોક્ષની ઇચ્છાવાળા અનેક જીતેંદ્રિય તપસ્વીઓએ પણ આરાધન કર્યું હતું. એ શક્તિનું કદી અસ્પષ્ટ રીતે કોઇ પ્રસંગે નામ બોલી જવાયું હોય તો પણ તે ધારેલાં દુર્લભ સુખ આપે છે." (૧૪-૧૫-૧૬)

ઇતિ શ્રી ભગવતી ભાગવત પુરાણે શ્રી શક્તિકથાયાં
પ્રથમોઽધ્યાયઃ ॥૧॥

[અધ્યાય પૂર્ણ થયા પછી જગદંબાની જય બોલવી]

अध्याय २ जो

व्यास ઉવાચ ॥

ઇતિહાસં પ્રવક્ષ્યામિ શૃણ્વંતુ મુનયઃ શુભમ્ ।
અક્ષરોચ્ચારણા દેવ યથા પ્રાપ્તં દ્વિજેનવૈ ॥૧॥

વ્યાસ—હે મુનિઓ! એક બ્રાહ્મણને અક્ષરના ઉચ્ચારણથીજ જે ફળ મળ્યું હતું તે વિષે એક ઈતિહાસ કહું છું તે સાંભળો. (૧)

કોસલેષુદ્વિજઃ કશ્ચિદ્દેવદત્તેતિવિશ્રુતઃ ।
અનપત્યશ્ચકારેષ્ટિં પુત્રાય વિધિપૂર્વકમ્ ॥૨॥

કોસલ દેશમાં એક દેવદત્ત નામનો પ્રખ્યાત બ્રાહ્મણ હતો તેણે પોતે અપુત્ર હોવાને લીધે વિધિપૂર્વક જગદંબાનું પૂજન કર્યું હતું. (૨)

તમસાતીરમાસ્થાય કૃત્વા મણ્ડપ મુત્તમમ્
દ્વિજાનાહૂય વેદજ્ઞાન્સત્રકર્મ વિશારદાન્ ॥૩॥

આ બ્રાહ્મણે તમસા નદિને કાંઠે ઉત્તમ મંડળ બાંધી વેદ જાણનારા અને યજ્ઞ પૂજાના કામમાં અત્યંત નિપુણ બ્રાહ્મણોને બોલાવ્યા હતા. (૩)

તદાઽસ્ય સ્વરભંગોઽભૂત્કૃતેશ્વાસે મુહુર્મુહુઃ ।
દેવદત્તશ્ચુ કોપાઽઽશુ ગોભિલં પ્રત્યુવાચહ ॥૪॥

તે જગદંબાના પૂજન સમયે પધારેલા બ્રાહ્મણોમાંથી એક ગોભિલ નામના બ્રાહ્મણને વારંવાર શ્વાસ ભરાઇ જતાં મંત્રોચ્ચારના સ્વરમાં ભંગ થયો તેથી દેવદત્તને કોપ ચઢયો અને તેણે કહ્યું કે, (૪)

મૂર્ખોઽસિ મુનિમુખ્યાદ્ય સ્વરભંગ સ્ત્વયાકૃતઃ ।
કામ્યકર્મણિ સંજાને પુત્રાર્થં યજતશ્ચમે ॥૫॥

"હે મુનિ! હું પુત્રને વાસ્તે જગદંબાનું સકામ પૂજન કરૂં છું ને તેમાં તમે ભૂલ કરી માટે તમે મૂર્ખ છો." (૫)

ગોભિલસ્તુ તદોવાચ દેવદત્તં સુકોપિતઃ ।
મૂર્ખસ્તે ભવિતા પુત્રઃ શઠઃ શબ્દ વિવર્જીતઃ ॥૬॥

દેવદત્તનું આ વચન સાંભળતાંજ ગોભિલ મહાત્માએ ક્રોધ કરીને શાપ આપ્યો કે, "હે દેવદત્ત! તેં મને મૂર્ખ કહ્યો માટે તને શઠ અને શબ્દ વગરનો પુત્ર ઉત્પન્ન થશે" (૬)

તચ્છ્રુત્વાવચનં તસ્ય ગોભિલસ્ય મહાત્મનઃ ।
શાપાદ્ભીતો દેવદત્તસ્તમુવાચાતિ દુઃખિતઃ ॥૭॥

મહાત્મા ગોભિલનું એ વચન સાંભળી શાપથી બીહીનેલા અને અતિ દુઃખ પામેલા દેવદત્તે તે મહાત્માને પ્રાર્થના કરી કે, (૭)

દેવદત્ત ઉવાચ ॥

કૃપાં કુરુ મહાભાગ શાપસ્યાનુગ્રહં પ્રતિ ।
દીનોદ્ધારણ શક્તોઽસિ પતામિતવપાદયોઃ ॥૮॥

" હે ભાગ્યશાળી! શાપનો અનુગ્રહ કરવાને વાસ્તે કૃપા કરો. રાંકનું રક્ષણ કરવાને તમે સમર્થ છો માટે હું તમારા પગે પડું છું." (૮)

દયાવાન્ગોભિલ સ્ત્વાહ દેવદત્તં સુ દુઃખિતમ્ ।
મૂર્ખો ભૂત્વાસુતસ્તે વૈ વિદ્વાનપિ ભવિષ્યતિ ॥૯॥

પગે પડેલા દેવદત્તપર દયા આવવાને લીધે ગોભિલ મહાત્માએ જણાવ્યું કે; "તારો પુત્ર પ્રથમ તો મૂર્ખ થશે પરંતુ પાછળથી જગદંબાની કૃપાએ કરીને વિદ્વાન પણ થશે." (૯)

દેવદત્તસ્તતઃ સોઽથમુદિતો દ્વિજપર્ભઃ ।
ઇષ્ટિં સમાપ્યવિપ્રાન્વૈ વિસસર્જયથાવિધિ ॥૧૦॥

આ પ્રમાણે વરદાન મળવાથી તે દેવદત્ત રાજી થયો અને તેણે વિધિપૂર્વક શ્રી જગદંબાનું પૂજન પૂર્ણ કરીને બ્રાહ્મણોને દક્ષણા આપીને વિદાયગીરી આપી. (૧૦)

કાલેન કિયતાતસ્ય ભાર્યા રૂપવતી સતી ।
ગર્ભંદધાર કાલે સા રોહિણી રોહિણી સમા ॥૧૧॥

કેટલોક સમય વીત્યા બાદ તેની સતી, રૂપાળી અને રોહિણી નક્ષત્ર જેવી રોહિણી નામની સ્રીને જગદંબાની કૃપાએ કરીને ગર્ભ રહ્યો. (૧૧)

શુભેઽહ્નિ સુષુવે પુત્રં રોહિણી રોહિણી યુતે ।
દિને લગ્નેશુભેઽત્યર્થં જાતકર્મ ચ કારસઃ ॥૧૨॥

પુત્રદર્શન કં કૃત્વા નામકર્મ ચ કારચ ।
ઉતથ્ય ઇતિ પુત્રસ્ય કૃતં નામ પુરાવિદા ॥૧૩॥

તે રોહિણીએ રોહિણી નક્ષત્રવાળા સારા દિવસમાં અને અત્યંત ઉત્તમ લગ્નમાં પુત્રનો જન્મ આપ્યો પુત્રનું દર્શન કર્યા બાદ દેવદત્તે નામકર્મ કરીને તે પુત્રનું નામ 'ઉતથ્ય' એવું રાખ્યું. (૧૨-૧૩)

સચાષ્ટમે તથા વર્ષે શુભેહ્ને શુભ વાસરે ।
તસ્યોપનયનં કર્મ ચ કારવિધિવત્પિતા ॥૧૪॥

આ ઉતથ્યને આઠમું વર્ષ બેસતાં સારો દિવસ જોઇને તેને ઉપનયન સંસ્કાર કર્યો એટલે કે જનોઇ દીધી. (૧૪)

વેદમધ્યાપયામાસ ગુરુસ્તં વ્રતે સ્થિતમ્ ।
નોચ્ચ ચારતથોતથ્યઃ સંસ્થિતો મુગ્ધવ તદા ॥૧૫॥

વ્રતમાં રહેલા આ ઉતથ્યને ગુરૂએ વેદ ભણાવવા માંડયા પરંતુ મૂર્ખની પેઠે બેસી રહેલા ઉતથ્યે ગુરૂના કહેવા પ્રમાણે ઉચ્ચાર કર્યો નહિ. (૧૫)

એવં કુર્વન્સદાઽભ્યાસં જાતો દ્વાદશ વાર્ષિક ।
ન વેદ વિધિવત્કર્તું સંધ્યાવંદનકંવિધિમ્ ॥૧૬॥

આ પ્રમાણે નિરંતર અભ્યાસ કરતાં તે બાર વર્ષનો થયો તો પણ તેને વિધિસહિત સંધ્યા કરવાનું આવડયું નહિ. (૧૬)

જહાસલોકસ્તં વિપ્રં યત્ર તત્ર ગતં વને ।
પિતામાતાનિ નિંદાથ મૂર્ખંતમતિભર્ત્સયન્ ॥૧૭॥

આ ઉતથ્ય મૂર્ખ હોવાથી તે જ્યાં જ્યાં જાય ત્યાં ત્યાં આશ્રમના સર્વ લોકો તેને હસવા લાગ્યા. તેનાં માતપિતા પણ તેને નિંદવા લાગ્યા. (૧૭)

નિંદિતોઽથજનૈઃ કામાંપિતૃભ્યામથબાંધવૈઃ ।
વૈરાગ્યમ ગમદ્વિપ્રો જગામ વનમપ્યસૌ ॥૧૮॥

પોતાને આ પ્રમાણે સમાજ, માતપિતા તથા બાંધવો વિગેરે નિંદતાં જોઇને આ ઉતથ્ય વૈરાગ્ય પામીને જંગલમાં જતો રહ્યો. (૧૮)

ગંગાતીરે શુભેસ્થાને કૃત્વોટજમનુત્તમમ્ ।
વન્યાંવૃત્તિં ચ સંકલ્પ્ય સ્થિત સ્તત્ર સમાહિતઃ ॥૧૯॥

જંગલમાં આવીને ગંગાજીના કાંઠે સારા સ્થાનમાં ઝુંપડી બાંધી ફળ-મૂળ ખાઇને તે રહેવા લાગ્યો. (૧૯)

નિયમં ચ પરંકૃત્વાના સત્યં પ્રબ્રવીમ્યહમ્ ।
સ્થિત સ્તત્રાશ્રમે રમ્યે બ્રહ્મચર્યવ્રતોઽહિસઃ ॥૨૦॥

"હું કદી અસત્ય બોલીશ નહિ." આ પ્રમાણેના નિયમને ધારણ કરીને બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાળતાં તે રમણીય ઉપવનમાં રહેવા લાગ્યો. (૨૦)

સોઽકરોત્પ્રાતરુત્થાય યત્કિંચિદ્દંત ધાવનમ્ ।
સ્નાનં ચ શૂદ્રવત્તત્રગંગાયાં મંત્ર વર્જિતમ્ ॥૨૧॥

તે પ્રભાતમાં ઉઠીને ગમે તેવું દાતણ કરી લેતો અને શૂદ્રની પેઠે ગંગામાં મંત્રરહિત સ્નાન કરી લેતો હતો. (૨૧)

નાહિતં કસ્ય ચિત્કુર્યાન્નતથાઽવિહિતં કવચિત્ ।
સુખંસ્વપિતિતત્રૈવ નિર્ભયશ્ચિંતયન્નિતિ ॥૨૨॥

કદામેમરણં ભાવિ દુઃખં જીવામિકાનને ।
જીવિતંધિકચ મૂર્ખસ્યતરસામરણં ધ્રુવમ્ ॥૨૩॥

તે કોઇનું હિત કે અહિત કાંઈપણ નહિ કરતાં નિર્ભય થઇને ગમે ત્યાં સૂઇ રહેતો અને વિચાર કર્યા કરતો કે "મારૂં મરણ ક્યારે થશે ? હું વનમાં દુઃખથી જીવું છું. મૂર્ખના જીવવાને પણ ધિક્કાર છે. મને હવે તુરત મોત આવે તો સારૂં." (૨૨–૨૩)

એવં વિધાન્વિતર્કાંસ્તુકુર્વાણોઽહર્નિશં દ્વિજઃ ।
કાલાતિવાહનં શાંતશ્ચકાર વિજને વને ॥૨૪॥

આમ રાત્રિ–દિવસ વિચાર કરતાં એ શાંતપણે નિર્જન વનમાં પોતાનું જીવન વિતાવવા લાગ્યો. (૨૪)

જાનાતિ તસ્યવિતતંવ્રતમેવલોકઃ સત્યવદત્યપિમુનિઃ
કિલનામ જાતમ્ ।
જાતંચશશ્ચસકલેષુ જનેષુ કામં સત્યવ્રતોઽયમનિશંન
મૃષાભિભાષી ॥૨૫॥

લોકો તેના સત્ય બોલવાના પાકા નિયમને જાણવા

લાગ્યા જેથી તેનું 'સત્યતપા' એવું નામ પડી ગયું. આ બ્રાહ્મણ નિરંતર સાચુંજ બોલે છે, ખોટું બોલતો નથી એવા પ્રકારની તેની કીર્તિ સર્વ લોકોમાં થઈ ગઈ. (૨૫)

નેનાતિકૃષ્ટેન શરેણવિદ્ધઃ કોલઃ કિરાતેન ધનુર્ધરેણ ।
પલાયમાનોભયવિહ્વલશ્ચમુનેઃસમીપંવિદ્રુતોજગામ ॥૨૬॥

એક દિવસે ભીલના ધનુષ્ય બાણથી વિંધાયેલો અને ભયથી વિહ્વળ થયેલો એક સૂવર દોડતો દોડતો સત્યતપાની પાસે આવ્યો. (૨૬)

અગ્રેવજંતરુધિરાર્દ્રદેહંદૃષ્ટ્વામુનિઃ સૂકરમાશુવિદ્ધમ્ ।
દયાભિવેશાદતિકંપમાનઃ સારસ્વતંબીજમથોચ્ચચાર ॥

તુરત વિંધાયેલા અને લોહીથી ભીંજાયેલા એ સૂવરને જોઈ દયાના આવેશથી પોતાને અત્યંત ધ્રુજારી છૂટતાં એ બ્રાહ્મણના મુખમાંથી 'ઐ ઐ' એવા અક્ષર બોલાઈ ગયા. (૨૭)

અજ્ઞાતપૂર્વં ચ તથા શ્રુતં ચ દૈવાન્મુખેવૈસમુપાગતંચ ।
ન જ્ઞાતવાન્બીજમ સૌ વિમૂઢોમમજ્જ
શોકે સ મુનિર્મહાત્મા ॥૨૮॥

કોઈ દિવસ નહિ જાણેલું અને નહિ સાંભળેલું છતાં પણ દૈવયોગથીજ એ સરસ્વતીનું બીજ મુખમાંથી નીકળી ગયું. તેની મૂઢપણાને લીધે તેને ખબર પણ રહી નહિ. અને સૂવરને જોઇને દયાળુ સત્યતપા શોકમાંજ ડુબી ગયો. (૨૮)

કોલઃ પ્રવિશ્યાઽઽશ્રમ સંડલંતદ્ગતો
નિકુંજે પ્રવિલીયગૂઢમ્ ।
અપ્રાપ્ત માર્ગો દૃઢ નિર્વિણ્ણચેતાઃ
પ્રવેપમાનઃ શરપીડિતત્વાત્ ॥૨૯॥

તતઃ ક્ષણાદાકરણાંતકૃષ્ટંચાપંદધાનોઽતિકરાલદેહઃ ।
પ્રાપ્તસ્તદંતેસ્ચ મૃગ્યમાણો નિષાદરાજઃ
કિલકાલએવ ॥૩૦॥

પેલો સુવર પણ બહુજ કાયર થયેલો અને બાણની પીડાથી ધ્રૂજતો આશ્રમમાં બીજો માર્ગ નહિ જડવાથી નિકુંજમાં સંતાઇ ગયો. ને પછી થોડીવારમાંજ ખેંચેલા ધનુષ્યવાળો સાક્ષાત્ કાળ સરખો પારધિ સૂવરને શોધતો શોધતો સત્યતપા પાસે આવી પહોંચ્યો. (૨૯–૩૦)

દૃષ્ટ્વા મુનિંતત્ર કુશાસને સ્થિતં નામ્નાતુ
સત્યવ્રતમ્ દ્વિતીયમ્ ।
વ્યાધઃ પ્રણમ્ય પ્રમુખે સ્થિતોઽસૌપપ્રચ્છકોલઃ
ક્વગતો દ્વિજેશ ॥૩૧॥

દર્ભના આસન પર બેઠેલ સત્યતપાને પારધિએ પ્રણામ કરીને પૂછયું કે; "હે બ્રાહ્મણોમાં ઉત્તમ મુનિ! સૂવર ક્યાં ગયો?" (૩૧)

તેનેતિપૃષ્ટઃ સ મુનિર્મહાત્મા વિતર્કમગ્નઃ
પ્રબભુવકામમ્ ।
સત્યવ્રતંમેઽધબલવેગ્ન ભગ્નં ન દૃષ્ટ
ઇત્યુચ્ચરિતે ન કિંવૈ ॥૩૨॥
ગતોઽત્રકોલઃ શરવિદ્ધ દેહઃ કથં બ્રવીમ્યદ્ય
મૃષાઽમૃષાવા ।
બુધ્ધાદિતોઽયં પરિપૃચ્છતીવ દૃષ્ટવાહ-
નિષ્યત્યપિસૂકરંવૈ ॥૩૩॥

આ પ્રમાણે પારધિએ પૂછતાં તે સત્યતપા વિચાર-સાગરમાં ડુબી ગયો કે, "સૂવરને મેં દીઠો છે અને જો હવે હું એ સૂવરને નથી દીઠો કહું તો મારો સત્ય બોલવાનો નિયમ તૂટે છે. તો મારે સાચું બોલવું કે જુઠું બોલવું ? જો દીઠો છે કહીશ તો આ પારધિ તેને માર્યા વિના મૂકશે નહિ." (૩૨–૩૩)

બાણાહતં વીક્ષ્યદયાન્વિતં ચ કોલંતદ તે
સમુદાત્દંતંવચઃ ।
ને ન પ્રસન્નાનિજ બીજતઃ શિવાવિદ્યાં
દુરાપાંપ્રદદૌચતસ્મૈ ॥૩૪॥

આવું ધર્મસંકટ આવતાં જે સમયે સૂવરને બાણથી ઘવાયેલો જોતાં જે બીજનો ઉચ્ચાર તેણે કર્યો હતો તે

બીજના પ્રભાવથી પ્રસન્ન થયેલાં શ્રી સરસ્વતી દેવીએ આ બ્રાહ્મણને દુર્લભ વિદ્યા આપી. (૩૪)

બીજોચ્ચારણતોદેવ્યા વિદ્યાપ્રસ્ફુરિતાઽખિલા ।
વાલ્મીકેશ્ચ યથા પૂર્વં તથા સદ્ય ભવત્કવિઃ ॥૩૫॥

જેમ પૂર્વે વાલ્મિકી ઋષિને એકાએક વિદ્યા સ્ફુરી હતી તેમ દેવીના બીજના ઉચ્ચારણને લીધે આ સત્યતપાને સઘળી વિદ્યા સ્ફુરિત થઈ અને તેથી તે એ સમયેજ કવિ થઇ ગયો. (૩૫)

યા પશ્યતિ ન સા બ્રૂતે યા બ્રૂતે સા ન પશ્યતિ ।
અહોવ્યાધસ્વકાર્યાર્થિન્ કિં પૃચ્છસિ પુનઃ પુનઃ ॥૩૬॥

તેણે પારધિને જવાબ આપ્યો કે, "હે પારધિ! ચક્ષુ કે જે દેખે છે તેનો બોલવાનો સ્વભાવ નથી અને જીભ કે જે બોલે છે તેનો જોવાનો સ્વભાવ નથી. માટે વારંવાર તું મને શું પૂછે છે?" (૩૬)

ઇત્યુક્તસ્તુ તદા તે ન ગતોઽસૌપશુહા પુનઃ ।
નિરાશઃ સુકરેતસ્મિન્પરાવૃત્તો નિજાલયે ॥૩૭॥

સત્યતપાના આવા જવાબથી પારધિ સૂવરની આશા છોડી દઇને પાછો ફરી પોતાને ઘેર ગયો. (૩૭)

બ્રાહ્મણસ્તુ કવિર્જાતઃ પ્રાચેત સઈવા પરઃ ।
પ્રસિદ્ધઃ સર્વલોકેષુ નામ્ના સત્યવ્રતો દ્વિજઃ ॥૩૮॥

ભક્તિની કૃપાએ કરી ત્યારપછી આ બ્રાહ્મણ બીજા વાલ્મિકી જેવો કવિ થયો અને 'સત્યવ્રત' આ નામથી સર્વ લોકોમાં પ્રસિદ્ધ થયો. (૩૮)

સારસ્વતં તતો બીજં જજાપ વિધિપર્વકમ્ ।
પંડિતશ્ચાતિ વિખ્યાતો દ્વિજોડ સૌ ધરણીતલે ॥૩૯॥

આ સત્યવ્રત પંડિતે વિધિસહિત સરસ્વતીના બીજનો જપ કરવા માંડયો અને જેથી તે પૃથ્વીમાં અતિ પ્રખ્યાત થયો. (૩૯)

તતચ્છ્રુત્વા સુદન્તં તસ્ય સમાગમ્ય તદાશ્રમે ।
યેનત્યકતઃ પુરાતેન ગૃહંનીતોડતિ માનિતઃ ॥૪૦॥

ત્યારપછી તેના પિતાશ્રી કે જેણે તેનો ત્યાગ કર્યો હતો તેણે પુત્રની કીર્તિ સાંભળી જેથી તેના આશ્રમમાં આવી ઘણા માનથી પાછો પોતાને ઘેર તેડી ગયો. (૪૦)

પ્રતિપર્વ સુ ગાયંતિ બ્રાહ્મણાં યદ્યઃ સદા ।
આખ્યાનંચાતિ વિસ્તીર્ણં સ્તુવંતિ મુનયઃ કિલ ॥૪૧॥

આ સત્યવ્રતની કથાને બ્રાહ્મણો સદા પ્રત્યેક પર્વણીનાં ગાય છે તથા મુનિઓ પણ અતિ વિસ્તારવાળી આ કથાનો પાઠ કરે છે. (૪૧)

તસ્માદ્રાજન્સદાસેવ્યા પૂજનીયા ચ ભક્તિતઃ ।
આદિશક્તિઃ પરાદેવી જગતાં કારણંહિસા ॥૪૨॥

આથીજ જગતનાં કારણરૂપ એ આદિશક્તિ પરમ-દેવીનુંજ ભક્તિથી સદા સેવન અને પૂજન કરવું જોઈએ. (૪૨)

સ્મૃતા સંપૂજિતા ભક્ત્યાધ્યાતા ચોચ્ચારિતાસ્તુતા ।
દદાતિ વાંછિતાનર્થાન્કામદા તેન કીર્ત્યતે ॥૪૩॥

શક્તિનું ભક્તિપૂર્વક સ્મરણ, પૂજન, ધ્યાન, ઉચ્ચારણ અને સ્તુતિ કરવાથી વાંછિત સુખ આપે છે જેથી તે શક્તિ કામદા પણ કહેવાય છે. (૪૩)

ઇતિ શ્રી ભગવતી ભાગવતે મહાપુરાણે શક્તિકથાયાં
દ્વિતિયોઽધ્યાયઃ ॥૨॥

अध्याय ३ जो

जनमेजय उवाच ॥

મહિમાનં તથાંડબાયા વદ વિસ્તરતોમમ ।
શ્રુત્વાદેવ્યાશ્ચરિત્રં વૈકુર્વે મખમનુત્તમમ્ ॥૧॥

જનમેજય કહે –"હે વ્યાસ! જગદંબાનો મહિમા વિસ્તારથી કહો કે જે ચરિત્ર સાંભળીને હું જગદંબાનું પૂજન કરૂં." (૧)

વ્યાસ ઉવાચ ॥

કોશલેષુનૃપશ્રેષ્ઠઃ સૂર્યવંશ સમુદ્ભવઃ ।
પુષ્પપુત્રો મહાતેજા ધ્રુવસંધિરિતિસ્મૃતઃ ॥૨॥
ધર્માત્મા સત્ય સંધશ્ચ વર્ણાશ્રમ હિતેરતઃ ।
અયોધ્યાયાં સમૃદ્ધાયાં રાજ્યં ચક્રે શુચિવ્રતઃ ॥૩॥

વ્યાસ કહે છે–"હે રાજા! પૂર્વે કોસલ દેશમાં પુષ્પનો દીકરો ધ્રુવસંધિ નામે મહા તેજસ્વી અને સૂર્યવંશી મોટો રાજા હતો. તે ધર્માત્મા, પ્રતિજ્ઞા પાળનાર, વર્ણ તથા આશ્રમોનું હિત કરવામાં તત્પર અને પવિત્ર નિયમવાળો અયોધ્યા નગરીમાં રાજ્ય કરતો હતો. (૨-૩)

મનોરમા ધર્મપત્ની સુરુપાઽતિ વિચક્ષણા ।
લીલાવતી દ્વિતીયા ચ સાઽપિરૂપગુણાન્વિતા ॥૪॥

તેને મનોરમા નામની મોટી રાણી સુંદર રૂપવંતી અને અત્યંત વિચક્ષણ હતી તેમ લીલાવતી નામની નાની રાણી પણ રૂપાળી અને ગુણવાળી હતી. (૪)

તયોઃ સુદર્શનોજ્યેષ્ઠો લીલાવત્યાઃ સુતઃ શુભઃ ।
શત્રુજિત્સંજ્ઞકઃ કામંચાદુ વાકયો બભૂવહ ॥૫॥

આ રાણીઓમાં મનોરમાનો પુત્ર સુદર્શન મોટો હતો અને લીલાવતીનો પુત્ર શત્રુજીત નાનો હતો. તે ઘણું મધુર બોલતો હતો. (૫)

એવં ગચ્છતિ કાલેતુ ધ્રુવસંધિ નૃપોત્તમઃ ।
જગામ વન મધ્યેઽસૌ મૃગયાભિરતઃ સદા ॥૬॥

આ પ્રમાણે કેટલોક સમય જતાં સર્વદા મૃગયા કરવામાં રૂચિવાળો ધ્રુવસંધિરાજા એક દિવસે વનમાં ગયો. (૬)

ઉત્પપાત તતઃ સિંહો નૃપસ્યો પરિ દારુણઃ ।
સોઽપિ ક્રૂર નૈખાગ્રૈશ્ચનત્રાઽઽગત્ય વિદારિતઃ ॥૭॥

ત્યાં એક સિંહ રાજા ઉપર તરાપ મારી અને નખોની તીક્ષ્ણ અણીઓથી તેને ફાડી નાખ્યો. (૭)

પરલોક ગતં ભૂપં શ્રુત્વા તે મંત્રિસત્તમાઃ ।
સંસ્કારં કારયામાસુર્ગત્વા તત્ર વનાંતિકે ॥૮॥

મંત્રીઓએ રાજાને પરલોકમાં ગયો સાંભળી વનમાં જઈ તેના દાહાદિક સંસ્કાર કરાવ્યા. (૮)

પ્રજાઃ પ્રકૃતયશ્ચૈવ વસિષ્ઠશ્ચ મહામુનિઃ ।

સુદર્શનં નૃપંકર્તું મંત્ર ચક્રુઃ પરસ્પરમ્ ॥૯॥

મોટાપુત્ર સુદર્શનને ગાદીએ બેસાડવા માટે પ્રજા, કારભારીઓ અને મહામુનિ વસિષ્ઠ વિચાર કરવા લાગ્યા. (૯)

કૃતે મંત્રે મંત્રિ વૃદ્ધે યુધાજિન્નામ પાર્થિવઃ ।

તત્રાઽઽજગામ તરસા શ્રુત્વા તૂજ્જયિની પતિઃ ॥૧૦॥

મૃતં જામાતરં શ્રુત્વા લીલાવત્યાઃ પિતાતદા ।

તત્રાઽઽજગામ ત્વરિતો દૌહિત્રપ્રિય કામ્યયા ॥૧૧॥

વીરસેન સ્તથાઽઽયાતઃ સુદર્શન હિતેચ્છયા ।

કાલિંગાધિ પતિ શ્ચૈવ મનોરમા પિતા નૃપઃ ॥૧૨॥

આ પ્રમાણે વૃદ્ધ મંત્રીઓ વિચાર કરતા હતા ત્યાં લીલાવતીનો પિતા ઉજ્જન પતિ યુધાજિત અને મનોરમાનો પિતા કલિંગપતિ વીરસેન બંને જણા પોતપોતાના દૌહિત્રને ગાદીએ બેસાડવા માટે આવી પહોંચ્યા. (૧૦-૧૧-૧૨)

સંમર્દસ્તત્રસંજાતઃ કલહે સમુપસ્થિતે ।

યુધાજિ દ્વીરસેનશ્ચ યુદ્ધકામૌ બભૂવતુઃ ॥૧૩॥

ગાદી માટે માંહોમાંહે કજીઓ ઉત્પન્ન થતાં ત્યાં ભારે ધમાલ થઇ રહી અને યુધાજિત તથા વીરસેન, એ બન્ને રાજાઓ યુદ્ધ કરવા સારૂ સજ્જ થયા. (૧૩)

સંગ્રામે સંવૃતે તત્ર યુધાજિત્પૃથિવીપતિઃ ।
જઘાન વીરસેન તં બાણૈસ્તીવ્રૈઃ સુદારુણૈઃ ॥૧૪॥

આ પ્રમાણે બન્ને વચ્ચે સંગ્રામ ચાલતાં યુધાજિત રાજાએ અત્યંત દારૂણ તીવ્ર બાણોથી વીરસેનને માર્યો. (૧૪)

મનોરમા હતં શ્રુત્વાપિતરં રણમૂર્ધનિ ।
ભય ત્રસ્તાઽથ સંજાતા પિતુર્વૈર મનુસ્મરન્ ॥૧૫॥

હનિષ્યતિ યુધાજિદ્ધે પુત્રં મમ દુરાશયઃ ।
રાજ્ય લોભે ન પાપાત્મા સેતિ ચિંતા પરાઽભવત્ ।૧૬।

પોતાના પિતાને યુદ્ધમાં મરણ પામેલા જાણતાં મનોરમા ભય પામવા લાગી અને તેણી ચિંતા કરવા લાગી કે, "પાપી અને ક્રૂર અંતઃકરણવાળો યુધાજિત મારા પિતાનું વૈર સાંભળીને રાજ્યના લોભથી મારા પુત્રને પણ મારી નાખશે." (૧૫-૧૬)

ઇતિ સંચિત્ય સા બાલા વિદલ્લંચાતિ માનિનમ્ ।
સમાહૂય તમે કાંતે પ્રોવાચ બહુ દુઃખિતા ॥૧૭॥

આમ વિચાર કરીને તેણે વિદલ્લ નામના મંત્રીને બોલાવી બહુ દુઃખથી જણાવ્યું કે, (૧૭)

પિતામેનિહતઃ સંખ્યે પુત્રોઽયં બાલકસ્તથા ।
યુધાજિદ્બલવાન્રાજા કિંવિધેયં વદ સ્વમે ॥૧૮॥

"મારા પિતા યુદ્ધમાં ખપી ગયા, આ પુત્ર બાળક છે અને સુધાજિત્ બલવાન રાજા છે તો હવે મારે શું કરવું તે કહો." (૧૮)

તામુવાચ વિદલ્લોઽસૌના ત્રસ્થા નવ્યમેવચ ।
ગમિષ્યામો વને કામં વારણાસ્યાઃ પુનઃ કિલ ॥૧૯॥

વિદલ્લે જણાવ્યું કે, "હવે અહીં રહેવું યોગ્ય નથી માટે આપણે કાશીના વનમાં જતાં રહીશું." (૧૯)

ઇત્યુક્ત્વારથમારૂહ્ય સૈરંધ્રી સંયુતા તદા ।
વિદલ્લેન ચ સંયુક્તાનિઃ સૃતા નગરાદ્બહિઃ ॥૨૦॥

આમ કહેવાથી મનોરમા પોતાની એક દાસી તથા વિદલ્લને સાથે લઇને રથમાં બેસી ગામ બહાર નીકળી. (૨૦)

નિષાદૈર્લુંઠિતા તત્ર ગૃહીતં સકલં વસુ ।
રથંચાપિ ગૃહીત્વા તેનિર્ગતાદસ્યવઃ શઠાઃ ॥૨૧॥

રસ્તામાં ભીલ્લ લોકોએ તેને લૂંટી લઇ સઘળું ધન લઇ લીધું. તેમજ એ નીચ ચોરોએ તેનો રથ પણ ભાગી નાખ્યો. (૨૧)

રુદતી સુતમાદાય ચારુ વસ્ત્રા મનોરમા ।
નિર્યયૌજાહ્નવી તીરે સૈરંધ્રી કરલંબિતા ॥૨૨॥

સુંદર વસ્ત્રોવાળી એ મનોરમા રોતી રોતી પોતાના પુત્રને લઇ દાસીનો હાથ ઝાલીને ગંગાજીના કાંઠાપર ગઇ. (૨૨)

ભારદ્વાજાશ્રમં પ્રાપ્તા ત્વરયા ચ ભયાકુલા ।
સંવીક્ષ્ય તાપસાંસ્તત્ર સંજાતા નિર્ભયા તદા ॥૨૩॥

ભય પામેલી આ મનોરમા તુરત તો ભારદ્વાજ નામના મુનિના આશ્રમમાં ગઈ અને ત્યાં મુનિઓને જોતાં તે નિર્ભય બની. (૨૩)

મુનિના સતતઃ પૃષ્ટાકાઽસિકસ્ય પરિગ્રહઃ ।
કષ્ટેનાત્રકથં પ્રાપ્તા સત્યં બ્રૂહિ શુચિ સ્મિતે ॥૨૪॥

ત્યાં મુનિએ તેને પૂછ્યું કે, 'હે દેવી! તું કોણ છે? કોની સ્ત્રી છે? અને કષ્ટ ભોગવીને તું અહીં કેમ આવી છે? તે સાચું બોલજે." (૨૪)

એવં સા મુનિના પૃષ્ટાનોવાચવર વર્ણિની ।
રુદતી દુઃખ સંતપ્તા વિદલ્લં ચ સમાદિશત્ ॥૨૫॥

મુનિએ આ પ્રમાણે પૂછતાં તે મનોરમા કંઈ બોલી નહિ પરંતુ દુઃખને લીધે રોતાં રોતાં તેણે વિદલ્લને ઉત્તર આપવાની આજ્ઞા કરી (૨૫)

વિદલ્લસ્ત મુવાચેદં ધ્રુવસંધિર્નૃપોત્તમઃ ।
તસ્ય ભાર્યા ધર્મપત્ની નામ્નાચેયં મનોરમા ॥૨૬॥
સિંહેન નિહતો રાજા સૂર્યવંશી મહાબલઃ ।
પુત્રોઽયં નૃપતેસ્તસ્ય નામ્નાચૈવ સુદર્શનઃ ॥૨૭॥

વિદલ્લે મુનિને કહ્યું કે, "ધ્રુવસંધી રાજાની આ

મહારાણી મનોરમા તથા તેનો પુત્ર સુદર્શન છે. રાજાને સિંહે મારી નાખ્યો છે. (૨૬-૨૭)

સુધાજિદ્ ભય સંત્રસ્તા સંપ્રાપ્તા વિજને વને ।
ત્રાતા ભવ મહાભાગ ત્વમસ્યા મુનિસત્તમ ॥૨૮॥

સુધાજિત રાજાના ભયથી તે વનમાં આવી છે માટે હે મહા ભાગ્યશાળી મહામુનિ ! આપ આની રક્ષા કરો." (૨૮)

ઋષિ ઉવાચ ॥

નિર્ભયાવસ કલ્યાણિ પુત્રં પાલય સુવ્રતે ।
ન તે ભયં વિશાલાક્ષિ કર્તવ્યં શત્રુ સંભવમ્ ॥૨૯॥

મુનિ બોલ્યા, "હે દેવી ! તું નિર્ભય થઈને રહે. અત્રે રહીને પુત્રનું પાલન કર. શત્રુની બ્હીક રાખીશ નહિ." (૨૯)

ઇત્યુક્તા મુનિનારાજ્ઞી સ્વસ્થા સા સંબભૂવહ ।
ઉટજે મુનિના દત્તે વીત શોકા તદાઽવસત ॥૩૦॥

આ પ્રમાણેનું મુનિનું વચન સાંભળીને મનોરમા શાંત થઈ અને મુનિએ આપેલ ઝુંપડીમાં શોકનો ત્યાગ કરીને રહેવા લાગી. (૩૦)

સુધાજિદપિ દૌહિત્રં સ્થાપયિત્વા વિધાનતઃ ।
રાજ્યં ચ મંત્રિ સા કૃત્વા ચલિતઃ સ્વાંપુરીંપ્રતિ ॥૩૧॥

સુધાજિત પણ વિધિ પ્રમાણે પોતાના દૌહિત્ર શત્રુજિતને ગાદીએ બેસાડી રાજ્યકારભાર મંત્રીઓને સોંપી પોતાના નગર તરફ જવા તૈયાર થયો. (૩૧)

શ્રુત્વા સુદર્શનં તત્ર મુનિનામાશ્રમે સ્થિતમ્ ।
હંતુ કામોજગામાऽऽશુચિત્રકૂટં સ પર્વતમ્ ॥૩૨॥

ત્યાં તેને સમાચાર મળ્યા કે સુદર્શન મુનિઓના આશ્રમમાં છે તેથી તેને મારવા માટે તે ચિત્રકૂટ પર્વત તરફ વળ્યો. (૩૨)

શ્રુત્વા મનોરમા તત્ર બભૂવાંતિ સુ દુઃખિતા ।
આગચ્છંતં બાલપુત્રા ભયાર્તા સૈન્ય સંયુતમ્ ॥૩૩॥

બાલક પુત્રની મા મનોરમા યુધાજિતને સૈન્ય સહિત આવતો જાણીને બહુ દુઃખ પામી અને ભયથી પીડાવા લાગી. (૩૩)

તમુવાચિત શોકાર્તા મુનિં સા શ્રુ વિલોચના ।
કિંકરોમિ કવ ગચ્છામિ યુધાજિત્ સમુપસ્થિતઃ ॥૩૪॥

અત્યંત શોક પામેલી મનોરમા કે જેની આંખમાં આંસુ પણ ભરાઇ ગયાં છે તેણે મુનિને કહ્યું કે, "યુધાજિત આવી પહોંચ્યો છે હવે હું શું કરૂં અને ક્યાં જાઉં ? (૩૪)

વૃથા તીર્થં વૃથા દાનં વૃથાऽધ્યયન મેવચ ।
લોભ મોહ વૃતાનાં વૈકૃતં તદકૃતં ભવેત્ ॥૩૫॥

લોભ અને મોહથી ઘેરાયેલાંઓનાં તીર્થ, દાન અને અધ્યયન વૃથા જાય છે તો પણ માણસો લોભ અને મોહને રાખ્યા કરે છે. (૩૫)

તસ્માદેનં મહાભાગ વિસર્જય ગૃહંપ્રતિ ।

સ પુત્રાઽહંવસિષ્યામિ જાનકીવદ્દ્વિજોત્તમ ॥૩૬॥

એટલા માટે હે મુનિ ! આ યુધાજિતને પાછો મોકલો ને હું તો જાનકી જેમ પોતાના પુત્રો સહિત વાલ્મીકીની પાસે રહ્યાં હતાં તેમ આપની પાસે રહીશ." (૩૬)

ઈત્યુક્તોઽસૌ મુનિસ્તાવદ્દગત્વા યુધાજિતં નૃપમ્ ।

ઉવાચ વચનં રાજ્ઞે ભારદ્વાજઃ પ્રતાપવાન્ ॥૩૭॥

ગચ્છ રાજન્ યથાકામં સ્વપુરં નૃપસત્તમ ।

નેચ્છં મનોરમાઽભ્યેતિ બાલપુત્રા સુદુઃખિતા ॥૩૮॥

આ પ્રમાણે મનોરમાએ કહ્યું જેથી મહા પ્રતાપવાન ભારદ્વાજ મુનિએ યુધાજિતની પાસે જઈને કહ્યું કે, "હે રાજા! આ દુઃખિત મનોરમા આપની સાથે નહિ આવે માટે તમે તમારા નગરમાં પાછા જાઓ." (૩૭-૩૮)

યુધાજિદુવાચ ॥

મુનંમુંચ હઠં સૌમ્ય વિસર્જય મનોરમામ્ ।

નચયાસ્યામ્યહં મુક્ત્વાનેષ્યામ્યદ્ય બલાત્પુનઃ ॥૩૯॥

યુધાજિત—"હે ભલા મુનિ! હઠ કરવી છોડી દો અને મનોરમાને આજ્ઞા આપો. હું મનોરમાને અહીં મુકીને જઈશ નહિ. છેવટે બળાત્કારથી પણ લઈ જઈશ." (૩૯)

ઋષિરુવાચ ॥

નયસ્વયદિશક્તિસ્તે બલેનાદ્યમમાશ્રમાત્ ।

વિશ્વામિત્રો યથા ધેનું વસિષ્ઠસ્યમુનેઃ પુરા ॥૪૦॥

મુનિ–"જો તારામાં શક્તિ હોય તો પૂર્વે વિશ્વામિત્ર જેમ વસિષ્ઠ મુનિની ગાય લઇ ગયા હતા તેમ બળાત્કારે મારા આશ્રમમાંથી મનોરમાને લઈ જા." (૪૦)

વ્યાસ ઉવાચ ॥

તચ્છ્રુત્વા વચનં તસ્ય યુધાજિન્નૃપસત્તમઃ ।
પ્રણમ્યતં મુનિંમૂર્ધ્ના જગામ સ્વપુરં નૃપઃ ॥૪૧॥

વ્યાસ–આ પ્રમાણેનું વચન સાંભળતાં યુધાજિત મુનિને મસ્તકથી પ્રણામ કરીને પોતાના નગરમાં પાછો ગયો. (૪૧)

મનોરમાઽપિ સ્વસ્થાભૂદાશ્રમે તત્ર સંસ્થિતા ।
પાલયામાસ પુત્રં તં સુદર્શનમૃત વ્રતમ્ ॥૪૨॥

મનોરમા પણ સ્વસ્થ થઇને આશ્રમમાં રહી અને સારા નિયમવાળા પોતાના પુત્ર સુદર્શનને પાળવા લાગી. (૪૨)

એકસ્મિન્સમયે તત્ર વિદલ્લં સમુપાગતમ્ ।
ક્લીબેતિ મુનિ પુત્રસ્તમા મંત્રયત્ત દંતિકે ॥૪૩॥

એક દિવસે સુદર્શન જ્યાં રમતો હતો ત્યાં રમતના સ્થળે વિદલ્લને આવતો જોઇને એક મુનિના પુત્રે 'હે ક્લીબ!' એમ હળવેથી બોલીને તેને સુદર્શનની પાસે બોલાવ્યો. (૪૩)

સુદર્શનસ્તુ તચ્છ્રુત્વાદધારે કાક્ષરંસ્ફુટમ્ ।
અનુસ્વારાયુતં તચ્ચપ્રોવાચાતિ પુનઃ પુનઃ ॥૪૪॥

મુનિનો પુત્ર જે બોલ્યો તેમાંથી 'ક્લીં' એ એક અક્ષર સ્ફુટ રીતે સુદર્શનના સાંભળવામાં આવતાં તે એ અનુસ્વાર વગરના અક્ષરનું જ વારંવાર ઉચ્ચારણ કરવા લાગ્યો. (૪૪)

બીજં વૈ કામરાજાખ્યં ગૃહીતં મનસા તદા ।
જજાપ બાલકોઽત્યર્થં ધૃત્વા ચેતસિ સાદરમ્ ॥૪૫॥

એ કામરાજ બીજ જે એવી રીતે મનમાં આવી ગયું કે તેને ચિત્તમાં ધરી લઈને સુદર્શન ઘણા જ પ્રેમથી તેનો જપ કરવા લાગ્યો. (૪૫)

તદાઽસૌ પંચમે વર્ષે પ્રાપ્ય મંત્ર મનુત્તમમ્ ।
ઋષિચ્છંદો વિહીનં ચ ધ્યાનન્યાસ વિવર્જિતમ્ ॥૪૬॥

આ ઋષિ, છંદ, તથા ન્યાસ–ધ્યાન વગરનો પણ સર્વોત્તમ મંત્ર તેને પાંચમે વર્ષે મળ્યો. (૪૬)

વર્ષે ચૈકાદશે પ્રાપ્તે કુમારોઽસૌ નૃપાત્મજઃ ।
મુનિના ચોપનીતોઽથ વેદ મધ્યાપિતસ્તથા ॥૪૭॥
ધનુર્વેદં તથા સાંગં નીતિશાસ્ત્રં વિધાનતઃ ।
અભ્યસ્તાઃ સકલા વિદ્યા સ્તેન મંત્ર બલાદિવ ॥૪૮॥

તે રાજકુમારને અગીઆરમું વર્ષ બેસતાં મુનિએ તેને જનોઇ દીધું અને વેદ તથા અંગ સહિત ધનુર્વેદ તથા નીતિશાસ્ત્રો પણ વિધિથી ભણાવ્યાં. જગદંબાના મંત્રની

શકિતથી તેને તુરત સઘળી વિદ્યાનો અભ્યાસ પણ થઇ ગયો. (૪૭-૪૮)

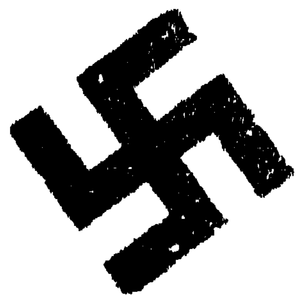
કદાચિત્સોઽપિ પ્રત્યક્ષં દેવીરૂપં દદર્શહ ।
રકતાંબરં રકતવર્ણં રકત સર્વાંગ ભૂષણમ્ ॥૪૯॥
ગરુડે વાહને સંસ્થાં વૈષ્ણવીં શકિતમદ્ભુતામ્ ।
દૃષ્ટ્વા પ્રસન્નવદનઃ સ બભૂવ નૃપાત્મજઃ ॥૫૦॥

આ સુદર્શનને શ્રી જગદંબાની કૃપાએ કરી ભગવતીનાં પ્રત્યક્ષ દર્શન પણ થવા લાગ્યાં. રાતાં વસ્ત્રવાળાં, રાતાં વર્ણવાળાં, અંગોમાં રાતાં આભરણુવાળાં, અને ગરૂડ ઉપર બેઠેલાં તે અદ્ભૂત વૈષ્ણવી શકિતનાં દર્શન કરતાં રાજકુમાર પ્રસન્ન થતો. (૪૯-૫૦)

શરાસનં ચ સંપ્રાપ્તં વિશિખાશ્ચ શિલાશિતાઃ ।
તૂણીર કવચં તસ્મૈ દત્તં ચાંબિકયા વને ॥૫૧॥

જગદંબાએ સુદર્શનને ધનુષ, શિલાથી સજેલા બાણો, ભાથા અને કવચ પણ આપ્યાં હતાં. (૫૧)

ઇતિ શ્રી ભગવતી ભાગવતે મહાપુરાણે શકિતકથાયાં
તૃતિયોઽધ્યાયઃ ॥૩॥

अध्याय ४ थो

વ્યાસ ઉવાચ ॥

એતસ્મિન્સમયે પુત્રી કાશીરાજસ્ય સુપ્રિયા ।
નામ્ના શશિકલા દિવ્યા સર્વલક્ષણ સંયુતા ॥૧॥
શુશ્રાવનૃપપુત્રં તં વનસ્થં ચ સુદર્શનમ્ ।
સર્વલક્ષણ સંપન્નં શૂરં કામમિવાપરમ્ ॥૨॥

એવા સમયે દીવ્ય અને શુભ લક્ષણુવાળી કાશીના રાજાની કુંવરી શશીકલાને કાને સર્વલક્ષણ સંપન્ન, શૂરવીર અને કામદેવ સરખા આ સુદર્શનની વાત આવી પડી. (૧-૨)

સ્વપ્ને તસ્યાઃ સમાગમ્ય જગદંબા નિશાંતરે ।
ઉવાચ વચનંચેદં સમાશ્વાસ્ય સુસંસ્થિતા ॥૩॥
વરંવરય સુશ્રોણિ મમભક્તઃ સુદર્શનઃ ।
સર્વકામ પ્રદસ્તેઽસ્તુ વચનાન્મમભામિનિ ॥૪॥

શશિકલાને રાત્રે જગદંબાએ સ્વપ્નમાં દર્શન આપી ધીરજ આપતાં કહ્યું કે, "હે સુંદરી! સુદર્શન જે મારો ભકત છે તેને તું વરજે મારા વરદાનથી તારી સર્વ મનોકામના પૂર્ણ કરશે." (૩-૪)

તાવત્તસ્યાઃ પિતાજ્ઞાત્વા કન્યાં પુત્રવરાર્થિનીમ્ ।
સુબાહુઃ કારયામાસ સ્વયંવરમતંદ્રિતઃ ॥૫॥

એ સમયમાં તેના પિતા સુબાહુએ પોતાની કન્યાને પરણાવવા યોગ્ય જાણીને આળસ છોડી દઈ સ્વયંવરનો આરંભ કર્યો. (૫)

વિવાહસ્યદિનાદર્વાગાસં શ્રુત સમન્વિતમ્ ।
દ્વિજં શશિકલા તત્ર પ્રેષયા માસ સત્વરમ્ ॥૬॥

યથાનવેદમે તાતસ્તથા ગચ્છ સુદર્શનમ્ ।
ભારદ્વાજાશ્રમે બ્રૂહિમદ્‌વાક્યાત્તર સાવિમો ॥૭॥

વિવાહના દિવસથી પહેલાં એક વિદ્વાન બ્રાહ્મણ આવ્યો હતો તેને શશિકલાએ બોલાવીને કહ્યું કે. "મારા પિતાના જાણવામાં ન આવે તેવી રીતે તમો ભારદ્વાજના આશ્રમમાં જાઓ અને સુદર્શનને કહો કે, (૬-૭)

પિત્રામેસંભૂતઃ કામંમદર્થે ન સ્વયંવર ।
મયાત્વં વૈ વૃતશ્ચિત્તે સર્વથા પ્રીતિપૂર્વકમ્ ॥૮॥

ભગવત્યા સમાદિષ્ટ સ્વપ્ને મમ સુરોપમ ।
વિષમગ્નિ હુતાશે વા પ્રપતામિ પ્રદીપિતે ॥૯॥

મારે માટે મારા પિતાએ સ્વયંવરની તૈયારી કરી છે, પરંતુ હું તો સ્વપ્નમાં થયેલી ભગવતીની આજ્ઞા પ્રમાણે સર્વથા પ્રીતિપૂર્વક ચિત્તથી તમને વરી ચૂકી છું. હું ઝેર ખાઈશ, અથવા પ્રદીપ્ત અગ્નિમાં પડીશ. (૮-૯)

વરયેત્વદતેનાન્યં પિતૃભ્યાં પ્રેરિતાઽપિવા ।
મનસા કર્મણા વાચા સવૃતસ્ત્વંમયા વરઃ ॥૧૦॥

પરંતુ તમારા વિના બીજા પતિને માતપિતાની

પ્રેરણાથી પણ વરીશ નહિ. મન, કર્મ અને વચનથી હું તમનેજ વરી ચૂકી છું." (૧૦)

ઇત્યુક્તવાદક્ષિણાં દત્વા મુનિર્બ્યા પારિતસ્યયા ।
ગત્વા સર્વંનિવેદ્યાશુ તત્ર પ્રત્યાગતો દ્વિજઃ ॥૧૧॥

આ પ્રમાણે કહી દક્ષિણા આપીને બ્રાહ્મણને વિદાય કર્યો. તે બ્રાહ્મણ ભારદ્વાજ આશ્રમમાં જઈ સઘળી વાત સુદર્શનને નિવેદન કરીને પાછો શશિકલા પાસે ગયો. (૧૧)

સુદર્શનસ્તુતજ્જ્ઞાત્વા નિશ્ચયં ગમને તદા ।
ચકાર મુનિના તેન પ્રેરિતઃ પરમાદારાત્ ॥૧૨॥

આ સઘળી વાત જેના જાણવામાં આવી છે એવા સુદર્શને ભારદ્વાજ મુનિની પ્રેરણાથી પરમ આદર સહિત સ્વયંવરમાં જવાનો નિશ્ચય કર્યો. (૧૨)

વારાણસ્યાંતતઃ પ્રાપ્તોરથે નૈકે ન રાઘવઃ ।
જ્ઞાતઃ સુબાહુના તત્ર પૂજિતશ્ચાર્હણાદિભિઃ ॥૧૩॥
નિવેશાર્થં ગૃહંદત્તમન્ન પાનાદિકં તથા ।
સેવકં સ મનુજ્ઞાપ્ય પરિચર્યાર્થ મેવ ચ ॥૧૪॥

પછી સુદર્શન એક રથથી કાશીમાં પહોંચ્યો. તેની ખબર પડતાં સુબાહુએ પૂજાના પદાર્થથી તેનો સત્કાર કર્યો ઉતારાને વાસ્તે મહેલ આપ્યો. અન્ન પાનાદિ આપ્યાં તથા સેવા કરવા સારૂ સેવકોને આજ્ઞા કરી (૧૩–૧૪)

મિલિતાસ્ત્વથરાજાનો નાના દેશાધિપાઃ કિલ ।
યુધાજિદપિ સંપ્રાપ્તો દૌહિત્રેણ સમન્વિતઃ ॥૧૫॥

પછી નોખા નોખા દેશના અધિપતિ રાજાઓ ત્યાં ભેગા થયા અને તેઓમાં યુધાજિત પણ પોતાના દોહીત્ર સહિત આવ્યો. (૧૫)

રાજાવાચ ॥

રાજપુત્ર મહાભાગ કેનાહૂતોઽસિ સુવ્રત ।
એકાકિયઃ સમાયાતઃ સમાજેભૂમૃતામિહ ॥૧૬॥
ભ્રાતા તે સુબલઃ શૂરઃ સંપ્રાપ્તોઽસ્તિ જિઘૃક્ષયા ।
યુધાજિચ્ચમહાબાહુઃ સાહાય્યં કર્તુમાગતઃ ॥૧૭॥
ગચ્છવાતિષ્ઠ રાજેન્દ્રયાથા તથ્ય મુદાહૃતમ્ ।
ત્વયિ સૈન્ય વિહીને ચ યથેષ્ટં કુરુ સુવ્રત ॥૧૮॥

રાજાઓ કહેવા લાગ્યા કે, "હે સુદર્શન! તું આ રાજાઓના સમાગમમાં એકલો આવ્યો છે તો તને કોણે નિમંત્રણ મોકલ્યું હતું? શુરવીર અને ઘણા સૈન્યવાળો તારો ભાઈ પણ કન્યા લેવાની ઇચ્છાથી આવ્યો છે અને મહાબાહુ યુધાજિત તેની સહાયતા કરવા આવેલો છે તો તારે જવું હોય તો જા અને રહેવું હોય તો રહે. તને સૈન્ય વિનાનો જોઈને જેવી વાત છે તેવી કહીએ છીએ. હવે જેમ તને અનુકૂલ આવે તેમ કર." (૧૬–૧૭–૧૮)

સુદર્શન ઉવાચ ॥

અશક્તો વાસશક્તો વા યાદશસ્તા દશસ્ત્વહમ્ ।
તદાજ્ઞયાનૃપાઽઘૈ વ સંપ્રાપ્તોઽસ્મિ સ્વયંવરે ॥૧૯॥

સુદર્શન કહે છે-"હે રાજાઓ! હું અશકત, શકત કે ગમે તેવો છું પણ જગદંબાની આજ્ઞાથી જ આજ સ્વયંવરમાં આવ્યો છું. (૧૯)

સાયદિચ્છતિ તત્કુર્યાન્મમ કિંચિંતનેનવૈ ।
નાત્રશંકાપ્રકર્તવ્યા સત્યમેતદ્બ્રવીમ્યહમ્ ॥૨૦॥
જયે પરાજયે લજ્જાનમેઽત્રાણ્વપિ પાર્થિવાઃ ।
ભગવત્યાસ્તુ લજ્જાઽસ્તિ તદધીનોઽસ્મિ સર્વદા ॥૨૧॥

જગદંબાએ જે ધાર્યું હશે તે કરશે એમાં મારા વિચારથી શું વળવાનું છે? આ હું સત્ય કહું છું માટે આમાં કોઇએ શંકા રાખવી નહિ. અહીં જયમાં કે પરાજયમાં મને જરા પણ લાજ નથી, જે લાજ છે તે ભગવતીને જ છે. હું તો સર્વદા તેમને સ્વાધીન છું." (૨૦-૨૧)

વ્યાસ ઉવાચ ॥

ઈત્યુકતાસ્તે તથા તેન સંતુષ્ટા ભૂભુજઃ સ્થિતાઃ ।
સોઽપિસ્વમાશ્રમં પ્રાપ્યસુસ્થિતઃ સંબભૂવહ ॥૨૨॥

વ્યાસ કહે છે—આ પ્રમાણે સુદર્શનનાં વચન સાંભળી સર્વે રાજાઓ સંતુષ્ઠ થઇને રહ્યા અને સુદર્શન પણ પોતાના ઉતારામાં જઇને સ્વસ્થપણાથી રહ્યા. (૨૨)

અપરેઽહ્નિ શુભે કાલે નૃપાઃ સંમંત્રિતા કિલ ।
સુબાહુના નૃપેણાથરુચિરેવૈ સ્વમંડપે ॥૨૩॥

બીજે દિવસે સુબાહુ રાજાએ સારા સમયમાં પોતાના સુંદર મંડપમાં રાજાઓને બોલાવ્યા. (૨૩)

સુબાહુવાચ ॥

ઉત્તિષ્ઠ પુત્રિ સુનસેકરે ધૃત્વાશુભાં સ્રજમ્ ।

રાજમંડપ મધ્યેઽદ્ય સમાજંપશ્ય ભૂભુજામ્ ॥૨૪॥

ગુણાવાન્રૂપસંપન્નઃ કુલીનશ્ચ નૃપોત્તમઃ ।

તવ ચિત્તે વસેદ્યસ્તુતંવૃણુષ્વ સુમધ્યમે ॥૨૫॥

સુબાહુ કહે છે—"હે સુંદર પુત્રી ! ઉઠ, હાથમાં સુંદર માળા લઇને મંડપની અંદર જા અને રાજાઓની સભા જો. ત્યાં રચેલા મંચો ઉપર સઘળા દેશના રાજાઓ બેઠા છે તેઓને જોઇને તને જેના ઉપર રૂચિ થાય તેને વરજે." (૨૪-૨૫)

શશિકલા ઉવાચ ॥

સુદર્શનો મયાપૂર્વંવૃતઃ સર્વાત્મનાપિતઃ ।

તમૃતે નાન્યથા કર્તું મિચ્છામિ નૃપસત્તમ ॥૨૬॥

શશિકલા કહે છે—"હે પિતા ! હું પ્રથમથી જ સર્વથા સુદર્શનને વરી ચૂકી છું. તો તે વિના બીજા કોઇને જોવાને ઇચ્છતી નથી. (૨૬)

વિવાહ વિધિના દેહિ કન્યાદાનં શુભે દિને ।

સુદર્શનાય નૃપતે યદીચ્છસિ શુભં મમ ॥૨૭॥

તમે જો મારૂં શુભ ઇચ્છતા હો તો સારા દિવસમાં વિધિ કરીને સુદર્શનને મારૂં કન્યાદાન આપો." (૨૭)

વ્યાસ ઉવાચ ॥

સુબાહુરપિ તચ્છ્રુત્વાયુકત મુકત તયા તદા ।
ચિંતા વિષ્ટો બભૂવાશુ કિં કર્તવ્યમિતઃ પરમ્ ॥૨૮॥

વ્યાસ કહે છે–પુત્રીની યોગ્ય વાત સાંભળીને સુબાહુ રાજા તુરત ચિંતાથી ઘેરાયો કે, "હવે મારે શું કરવું ? (૨૮)

યદિ બ્રવી મિતાન્સર્વાન્સુતા નાયાતિ સાંપ્રતમ્ ।
તથાઽપિ કોપ સંયુકતા હન્યુર્માં દુષ્ટ બુદ્ધયઃ ॥૨૯॥

જો સઘળા એ રાજાઓને કહું કે, 'હમણાં મારી દીકરી આવતી નથી,' તો પણ એ દુષ્ટ બુદ્ધિવાળાઓ કોપ કરીને મને મારી નાખશે." (૨૯)

ઇતિ ચિંતાપરો રાજા જગામ નૃપસન્નિધૌ ।
પ્રણમ્યતાનુવાચાથ પ્રશ્રયાવનતો નૃપઃ ॥૩૦॥

આ પ્રમાણેની ચિંતામાં લાગેલો સુબાહુ રાજા એ રાજાઓની પાસે ગયો અને કેટલીક નમ્રતાથી નમીને બોલ્યો કે, (૩૦)

કિંકર્તવ્યં નૃપાઃ કામં નૈતિમે મંડપે સુતા ।
બહુશઃ પ્રેર્યમાણાઽપિસામાત્રાઽપિમયાઽપિચ ॥૩૧॥
મૂર્ધ્નાપતામિ પાદેષુરાજ્ઞાં દાસોઽસ્મિ સાંપ્રતમ્ ।
પૂજાદિકં ગૃહીત્વાઽદ્ય વ્રજંતુ સદનાનિવઃ ॥૩૨॥

"હે રાજાઓ ! હવે મારે શું કરવું ? મેં તથા શશીકલાની માતાએ ઘણું ઘણું સમજાવા છતાં મારી એ દીકરી મંડપમાં

આવતી નથી. હું રાજાઓના પગમાં પડું છું અને હમણાં દાસ થયો છું. હવે તમો પૂજાદિક લઇને પોતપોતાના દેશમાં જાઓ." (૩૧-૩૨)

વ્યાસ ઉવાચ ॥

શ્રુત્વા સુબાહુ વચનં નોચુ: કેચનભૂમિપા: ।
યુધાજિત્ક્રોધાતામ્રાક્ષસ્તમુવાચ રુષાન્વિત: ॥૩૩॥

વ્યાસ કહે છે-સુબાહુનું આ વચન સાંભળીને કેટલાએક રાજાઓ તો બોલ્યા નહિ; પણ યુધાજિત ક્રોધથી રાતાં નેત્ર કરીને બોલ્યો કે, (૩૩)

અવમાન્ય નૃપાન્સર્વાં સ્તવં કિં સુદર્શનાયવૈ ।
દાતુમિચ્છસિપુત્રીં ચ કિમનાર્યમત: પરમ્ ॥૩૪॥

"સર્વે રાજાઓનું અપમાન કરીને તું સુદર્શનને કન્યા દેવા ઇચ્છે છે તો આ ઉપરાંત બીજી કઇ ભુંડાઇ હોય? (૩૪)

અહં ત્વાંહન્મિ પાપિષ્ઠં તથા પશ્ચાત્સુદર્શનમ્ ।
દૌહિત્રાયાદ્યમે કન્યાં દાસ્યામીતિ વિનિશ્ચય: ॥૩૫॥

હું પ્રથમ તને અને પછી સુદર્શનને મારીને એ કન્યા મારા દૌહિત્રને આપીશ, એ મારો નિશ્ચય છે." (૩૫)

સુબાહુવાચ ॥

નાયાતિપુત્રી કિલ મંડપેઽદ્યકરોમિ કિં
ભૂપતયોઽત્રકામમ્ ।
પ્રાત: સમાશ્વાસ્ય સુતાં નયિષ્યે ગચ્છંતુ
તસ્માચ્છિ બિરાણિભૂપા: ॥૩૬॥

નવિગ્રહો બુદ્ધિમતાં નિજાશ્રિતે કૃપા
વિધેયાસતતંહ્ય પત્યે ।
વિધાયતાં પ્રાતરિહાનયિષ્યે સુતાં તુ
ગચ્છંતુ નૃપાયથેષ્ટમ્ ॥૩૭॥

સુબાહુ કહે છે "હે રાજાઓ! આજ મારી પુત્રી મંડપમાં આવતી નથી. માટે હું આ વિષયમાં શું કરૂં? આવતી પ્રભાતે હું મારી દીકરીને સમજાવી, શાન્ત પાડીને તેડી લાવીશ માટે આ સમયે સર્વે ઉતારે જાઓ." (૩૬-૩૭)

શ્રુત્વાનૃપાસ્તેઽવિતથં વિદિત્વાવચોયયુઃ
સ્વાનિ નિકેતનાનિ ।
વિધાય પાર્શ્વે નગરસ્યરક્ષાં ચક્રુઃ ક્રિયા
મધ્યદિનો દિતાશ્ચ ॥૩૮॥

સુબાહુનું વચન સાંભળીને તેને સાચું માની સર્વ રાજાઓ ઉતારે ગયા પણ પાછળથી કંઈક શંકા જતાં તેઓએ ગામની આસપાસ પોતપોતાનાં સૈન્ય રાખ્યાં અને પછી મધ્યાહ્ન સમયની ક્રિયાઓ કરી. (૩૮)

સુબાહુર પ્યાર્યજનૈઃ સમેતશ્ચકારકાર્યાણિ
વિવાહ કાલે ।
પુત્રીં સમાહૂય ગૃહેષુ ગુપ્તે પુરોહિતે
ર્વેદવિદાં વરિષ્ઠૈઃ ॥૩૯॥

સુબાહુ પણ મહાપંડિત પુરોહિત આદિ ઉત્તમ

માણુસોની સાથે મળી વિવાહના સમયમાં પોતાની પુત્રીને અત્યંત ગુપ્ત ઘરમાં બોલાવીને કામ કરવા લાગ્યો. (૩૯)

વ્યાસ ઉવાચ ॥

એવં વિવાહ કાર્યાણિ કૃત્વા સર્વાણિ પાર્થિવઃ ।
પારિ બર્હં પ્રદત્વાઽથ મંત્ર યન્સચિવૈઃ સહ ॥૪૦॥

દૂતૈસ્તુ કથિતં શ્રુત્વા માર્ગ સંરોધનં કૃતમ્ ।
બભૂવવિમનારાજા સુબાહુ ર્મિત દ્યુતિઃ ॥૪૧॥

વ્યાસ કહે છે કે-આ પ્રમાણે સઘળાં વિવાહનાં કાર્યને પહોંચી વળી પહેરામણી આપીને સુબાહુ પોતાના મંત્રી સાથે વિચાર કરવા લાગ્યો કે, 'રાજાઓએ માર્ગ રોકયો છે.' તેવું દૂતના મુખેથી સાંભળતાં સુબાહુ મનમાં કચવાવા લાગ્યો. (૪૦-૪૧)

સુદર્શનસ્તદોવાચ શ્વશુરં સંશિત વ્રતઃ ।
અસ્માન્વિસર્જયા શુત્વં ગમિષ્યામોહ્ય શંકિતા ॥૪૨॥

સુદર્શને પોતાના સસરાને કહ્યું કે, "તમે હવે અમને તુરત જવાની આજ્ઞા આપો. અમો નિર્ભયપણે જઈશું." (૪૨)

તસ્યેતિમતમાજ્ઞાય જામાતુ ર્નૃપ સત્તમઃ ।
વિસસર્જ ધનં દત્વા પ્રતસ્થે સોઽપિ સત્વરઃ ॥૪૩॥

સુબાહુએ જમાઈનો જવાનો મત જોઈને તેને ધન આપીને તેનું વિસર્જન કર્યું અને તે પણ ઉતાવળથી ચાલ્યો. (૪૩)

રથઃ પરિવૃતઃ શૂરઃ સદારોરથ સંસ્થિતઃ ।
ગચ્છન્દદર્શ સૈન્યાનિ નૃપાણાં રઘુનંદનઃ ॥૪૪॥

રથમાં પોતાની પત્ની સાથે નિર્ભય રીતે બેસીને સુદર્શન જતો હતો ત્યાં તેણે નગર બહાર રાજાઓનાં સૈન્ય દીઠાં. (૪૪)

વિધિવત્સ શિવાં ચિત્તે જગામ શરણં મુદા ।

જજાપૈકાક્ષરં મંત્ર કામરાજ મનુત્તમમ્ ॥૪૫॥

સુદર્શને મનમાં પ્રેમથી વિધિપૂર્વક જગદંબાનું શરણ લીધું અને સર્વોત્તમ કામરાજ નામના એકાક્ષર મંત્રનો જપ કરવા માંડયો. (૪૫)

તતઃ સર્વે મહીપાલાઃ કૃત્વા કોલાહલં તદા ।

ઉત્થિતાઃ સૈન્ય સંયુક્તા હન્તુકામાસ્તુ કન્યકામ્ ॥૪૬॥

એ સમયે સર્વ રાજાઓ કોલાહોલ કરીને કન્યાનું હરણ કરવાની ઇચ્છાથી પોતાના સૈન્ય સહિત ઉઠયા. (૪૬)

શત્રુજિત્તુસુસંવૃત્તઃ સ્થિતસ્તત્રજિઘાંસયા ।

યુધાજિત્તત્સહાયાર્થં સન્નદ્ધઃ પ્રબભૂવહ ॥૪૭॥

શત્રુજિત પણ સજ્જ થઇને પોતાના ભાઇને મારી નાખવા સારૂ ઉભો થયો અને યુધાજિત તેને સહાયતા કરવા સજ્જ થયો. (૪૭)

સાહાય્યાર્થં જગામાશુ જામાતરમનિંદિતમ્ ।

એવં પ્રવૃત્તે સંગ્રામે દારુણે લોમ હર્ષણે ॥૪૮॥

પ્રાદુર્બભૂવ સહસા દેવી સિંહો પરિસ્થિતા ।

નાનાયુધ ધરારમ્યા વરાભૂષણ ભૂષિતા ॥૪૯॥

દિવ્યાંબર પરીધાના મંદારસ્રકસુસંયુતા ।
તાં દૃષ્ટ્વાતેઽથ ભૂપાલા વિસ્મયં પરમંગતાઃ ॥૫૦॥

સુબાહુ રાજા પણ પોતાના જમાઇની સહાયે આવ્યો. અહીં રૂવાડાં ઉભાં કરે એવો દારુણ સંગ્રામ ચાલતાં ભક્તરક્ષક ભગવતી જગદંબા ત્યાં તુરત પ્રગટ થયાં. એ જગદંબા સિંહ ઉપર બેઠાં હતાં, અનેક આયુધો ધારણ કર્યાં હતાં, ઉત્તમ આભરણોથી શણગારાએલાં હતાં, દિવ્ય વસ્ત્રો પહેર્યાં હતાં અને મંદારના પુષ્પોની માળાઓ ધરી હતી. એ અત્યંત રમણીય જગદંબાને જોઇને રાજાઓ વિસ્મય પામ્યા. (૪૮-૪૯-૫૦)

સુદર્શનઃ સુબાહુશ્ચતામાલોકય વરાનનામ્ ।
પ્રણામં ચક્રતુસ્તસ્યા મુદિતૌ દર્શનેન ચ ॥૫૧॥

સુદર્શન અને સુબાહુ સુંદર મુખવાળાં તે જગદંબાને જોઇ દર્શનથી રાજી થઇને પગે લાગ્યા. (૫૧)

હંતુકામઃ સુદુર્મેધાઃ સુદર્શનમથો પરિ ।
સુદર્શનસ્તુતાન્બાણૈશ્ચિચ્છેદાપતતઃ ક્ષણાત ॥૫૨॥
એવં યુદ્ધે પ્રવૃત્તેથ ચુકોપચંડિકા ભૃશમ્ ।
દુર્ગાદેવી મુમોચાથ બાણાન્યુધાજિતં પ્રતિ ॥૫૩॥

યુધાજિતે સુદર્શનનો નાશ કરવા તેના રથ પર બાણો ફેંકતાં સુદર્શને ક્ષણ માત્રમાં એ આવતાં બાણોને કાપી નાખ્યાં. આ પ્રમાણે યુદ્ધ ચાલતાં દુર્ગાદેવી ચંડિકાને બહુ

કોપ ચડયો અને પોતેજ યુધાજિત્ ઉપર બાણો મૂકવા લાગ્યાં. (૫૨-૫૩)

નાના રૂપા તદા જાતા નાના શસ્ત્રધરા શિવા ।
સંગ્રામાતુમુલં તત્ર ચકાર જગદંબિકા ॥૫૪॥
શત્રુજિન્નિહતસ્તત્ર યુધાજિદપિ પાર્થિવઃ ।
પતિતૌ તૌરથાભ્યાં તુ જય શબ્દ સ્તદાઽભવત્ ॥૫૫॥

તે સમયે અનેક રૂપ અને અનેક શસ્ત્રો ધરીને પ્રાપ્ત થએલાં ચંડિકાએ ભારે સંગ્રામ કર્યો અને શત્રુજિત્‌ને માર્યો તથા યુધાજિત્‌ને પણ માર્યો. બન્ને જણા રથમાંથી પડયા અને તે સમયે જયજયકાર થઈ રહ્યો. (૫૪-૫૫)

અથો સુદર્શનસ્તત્ર સમાગમ્ય મુદાન્વિતઃ ।
પ્રણમ્ય પરયા ભકત્યા તુષ્ટાવ જગદંબિકામ્ ॥૫૬॥

પછી રાજી થએલા સુદર્શને જગદંબાની પાસે જઈ પરમભકિતથી પ્રણામ કરીને તેમની સ્તુતિ કરી. (૫૬)

સુદર્શન ઉવાચ ॥

અહો કૃપા તે કથયામ્યહં કિં ત્રાતસ્ત્વયા
યાત્કિલ ભકિતહીનઃ ।
ભકતાનુકંપી સકલોજનોઽસ્તિ વિમુકત
ભકતેસ્ત્વનં વર્તતે ॥૫૭॥

સુદર્શન-"અહો! હું કે જે ભકિતથી રહિત છું તેની પણ તમે રક્ષા કરી તે તમારી કૃપાનું હું શું વર્ણન કરૂં?" (૫૭)

દુર્ગોવાચ ॥

ગચ્છાયોધ્યાં મહાભાગ કુરુરાજ્યં કુલોચિતમ્ ।
સ્મરણીયા સદાઽહંતે પૂજનીયા પ્રયત્નતઃ ॥૫૮॥

સુદર્શન પ્રત્યે ભગવતી બોલ્યાં કે, "હે મહા-ભાગ્યશાળી ! તું અયોધ્યામાં જા અને કુલપરંપરાનું રાજ્ય કર. તારે સર્વદા મારૂં સ્મરણ રાખવું અને પ્રયત્નથી પૂજા કરવી." (૫૮)

વ્યાસ ઉવાચ ॥

પ્રતિષ્ઠાપ્ય શિવાં દેવીં વિધિવદ્વેદવાદિભિઃ ।
પૂજાં નાનાવિધાં રાજા ચકારાતિ વિધાનતઃ ॥૫૯॥

વ્યાસ કહે છે-સુદર્શને પછી અયોધ્યામાં આવી વેદવાદી બ્રાહ્મણોની પાસે વિધિ સહિત જગદંબાનું સ્થાપન કરાવીને ઘણા વિધિથી અનેક પ્રકારથી પૂજા કરી. (૫૯)

કૃત્વા પૂજાવિધિં રાજારાજ્યં પ્રાપ્યસ્વપૈતૃકમ્ ।
વિખ્યાતશ્ચાંબિકાદેવી કોસલેષુ બભૂવહ ॥૬૦॥

સુદર્શન ભગવતીની ભકિતએ કરીને પોતાના પિતાનું રાજ્ય કરતાં અતિ પ્રખ્યાત થયો અને કોશલદેશમાં જગ-દંબા અંબિકાદેવી પણ પ્રખ્યાત થયાં. (૬૦)

ગ્રામેગ્રામે ચ પ્રસાદાંશ્ચક્રુઃ સર્વે જનાધિપાઃ ।
દેવ્યા પૂજા તદા પ્રીત્યા કોસલેષુ પ્રવર્તિતા ॥૬૧॥

સર્વે રાજાઓએ પણ ગામે ગામમાં ભગવતીનાં મંદિર

કરાવ્યાં અને કોશલદેશમાં પ્રીતિપૂર્વક દેવીની પૂજા ચાલવા લાગી. (૬૧)

શક્તિ ભક્તિરતાઃ સર્વે માનિનશ્ચા ભવન્નૃપ ।
આગમોક્તૈસ્થ સ્તોત્રૈર્જપધ્યાન પરાયણાઃ ॥૬૨॥

શક્તિની ભક્તિમાં લાગેલા અને શક્તિના સ્તોત્ર જપ તથા ધ્યાનમાં તત્પર રહેનારા સર્વ લોકો શક્તિની કૃપાએ કરી બહુજ પ્રિય પાત્ર બન્યા. (૬૨)

ઇતિ શ્રી ભગવતી ભાગવતે મહાપુરાણે શક્તિકથાયાં
ચતુર્થોઽધ્યાયઃ ॥૪॥

અધ્યાય ૫ મા

શ્રી નારાયણ ઉવાચ ॥

શ્રુણુ નારદ વક્ષ્યામિ જગન્માતુર્વિચેષ્ટિતમ્ ।
અચિંત્યા વ્યક્ત રૂપાયા વિચિત્રં મોક્ષદાયકમ્ ॥૧॥

નારાયણ કહે છે–"હે નારદ! અચિંત્ય અને અવ્યકત રૂપવાળાં જગદંબાનું વિચિત્ર અને મોક્ષ આપનારૂં ચરિત્ર કહું છું તે સાંભળો. (૧)

યદ્યચરિત્રં શ્રીદેવ્યાસ્તત્સર્વં લોકહેત વ ।
નિર્વ્યાજિયા કરુણયા પુત્રે માતૃર્યથા તથા ॥૨॥

જેમ જનની સઘળી ચેષ્ટા પુત્ર ઉપર સાચી કરૂણાથી હોય છે તેમ જગદંબાનું સઘળું ચરિત્ર સાચી કરૂણાથી લોકોના કલ્યાણ વાસ્તેજ હોય છે. (૨)

પૂર્વં દૈત્યો મહાનાસીદરુણાખ્યો મહાબલઃ ।
પાતાલે દૈત્ય સંસ્થાને દેવદ્વેષી મહાખલઃ ॥૩॥

પૂર્વે દૈત્યોના નિવાસરૂપ પાતાલમાં દેવતાઓનો દ્વેષી, અત્યંત ખળ અને મોટા બળવાળો અરુણ નામનો દૈત્ય હતો. (૩)

સદેવાઞ્જે તુ કામશ્ચ ચકાર પરમં તપઃ ।
ગત્વા હિમવતઃ પાર્શ્વે ગંગાજલ સુશીતલે ॥૪॥

તે દૈત્યે દેવતાઓને જીતી લેવાના ઉદ્દેશથી હિમાલયના

ગંગાજળથી શીતળ થયેલા કોઈ એક સ્થાનમાં જઈ બ્રહ્માનું તપ આદર્યું. (૪)

એવં તપસ્ય તસ્તસ્ય શરીરાદુત્થિતોઽનલઃ ।
દદાહ જગતીં સર્વાં તદદ્‌ભુતમિવાભવત્ ॥૫॥
કિમિદં કિમિદં ચેતિ દેવાઃ સર્વે ચ કંપિરે ।
સંત્રસ્તાઃ સકલા લોકા બ્રહ્માણં શરણં યયુઃ ॥૬॥

તેના તપ કરવાને લીધે તેના શરીરમાંથી અગ્નિ ઉત્પન્ન થયો અને તેથી સઘળી પૃથ્વી બળવા લાગી. આ અદ્‌ભુત જેવું જોઇને 'આ તે શું? આ તે શું?' આમ કહી સર્વ દેવતાઓ કંપવા લાગ્યા અને ત્રાસ પામીને સર્વ બ્રહ્માને શરણે ગયા. (૫–૬)

વિજ્ઞાપિતં દેવવરૈઃ શ્રુત્વા તત્ર ચતુર્મુખઃ ।
ગાયત્રી સહિતો હંસસમારૂઢોયયૌમુદા ॥૭॥

દેવતાઓની વિજ્ઞપ્તિ સાંભળીને બ્રહ્મા ગાયત્રી સહ હંસપર બેસીને તે દૈત્યની પાસે ગયા (૭)

શ્રુતિમાત્રેણ સંતોષકારકં વાક્યમૂચિવાન્ ।
વરંવરય ભદ્રંતે વત્સયન્મન સિસ્થિતમ્ ॥૮॥

તેને જપ કરતો સાંભળીનેજ બ્રહ્માએ સંતોષકારક વચન કહ્યું કે, "હે પુત્ર! તારૂં કલ્યાણ થશે. તારા મનમાં જે ધારેલું હોય તે વરદાન માગ." (૮)

અરૂણુવાચ ॥

ન યુદ્ધે ન ચ શસ્ત્રાસ્ત્રાન્નપુંભ્યોના પિયોષિતઃ ।
ભવેન્મે મૃત્યુરિત્યે વંદેવદેહિ વરં પ્રભો ॥૯॥
બલંચ વિપુલં દેહિ યેન દેવ જયો ભવેત્ ।
ઇતિતસ્ય વચઃ શ્રુત્વા તથા સ્ત્વિતિવચોઽબ્રવીત્ ।૧૦।

અરુણ દૈત્ય બોલ્યો કે, "હે પ્રભુ! મને એવું વરદાન આપો કે જેથી મારૂં યુદ્ધમાં મરણ ન થાય, તેમ શસ્ત્રથી, અસ્ત્રથી, પુરુષથી, કે સ્ત્રીથી મરણ ન થાય તેમજ મને એવું મોટું બળ આપો કે હું દેવતાઓને જીતી શકું." આ પ્રમાણેનું અરુણનું વચન સાંભળી બ્રહ્મા 'તથાસ્તુ' એમ બોલી વરદાન આપીને પોતાના લોકમાં ગયા. (૯–૧૦)

અરુણાખ્યો દૈત્યરાજો જગામાઽઽશુત્રિવિષ્ટપમ્ ।
સૂર્યેંદુયમવહ્નીનામધિકારાન્પૃથક્ પૃથક્ । ॥૧૧॥
સ્વયંચકાર તપસા નાનારૂપ ધરો મુને ।
સ્વસ્વસ્થાનચ્યુતાઃ સર્વેજગ્મુઃ કૈલાસ મંડલમ્ ।૧૨।
શશંસુઃ શંકરંદેવાઃ સ્વસ્વદુઃખં પૃથક્પૃથક્ ।
મહાન્વિચાર સ્તત્રાઽઽસીત્કિં કર્તવ્યમતઃ પરમ્ ।૧૩।

ત્યારપછી દૈત્યનો રાજા બનેલ અરૂણાસુર તુરત સ્વર્ગમાં ગયો અને ત્યાં જઇને અનેક રૂપ ધરી સૂર્ય, ચંદ્ર, યમ તથા અગ્નિ આદિના જુદા જુદા અધિકારોને તપના બળથી ચલાવવા લાગ્યો. પોતપોતાના સ્થાનકોથી ભ્રષ્ટ થએલા દેવતાઓએ કૈલાસમાં જઇ સદાશિવની પાસે પોતાનાં

જુદાં જુદાં દુઃખો જણાવ્યાં. આથી ત્યાં પણ મોટો વિચાર થઇ પડ્યો કે, "હવે શું કરવું ?" (૧૧-૧૨-૧૩)

એતસ્મિન્સમયે તત્ર વાગભૂદ શરીરિણી ।
ભજધ્વં ભુવનેશાનીં સાવઃ કાર્યં વિધાસ્યતિ ॥૧૪॥

તે સમયમાં આકાશવાણી થઇ કે, "ભુવનેશ્વરીનું ભજન કરો. જેથી તમારૂં કાર્ય સિદ્ધ થશે. (૧૪)

ગાયત્રી જપ સંસક્તો દૈત્યરાડ્યદિતાં ત્યજેત્ ।
મૃત્યુયોગ્ય સ્તદા ભૂયાદિત્યુચ્ચૈસ્તોષકારિણી ॥૧૫॥

એ દૈત્ય ગાયત્રીના જપમાં લાગેલો છે તે જો ગાયત્રીને છોડી દે તો તે મરવાને યોગ્ય થાય." (૧૫)

બૃહસ્પતિ સ્તતઃ શીઘ્રં જગામાઽસુર સન્નિધૌ ।
આગતં મુનિવર્યં તં પપ્રચ્છાઽથ સ દૈત્યરાટ્ ॥૧૬॥
મુને કુત્રાઽગમઃ કસ્માત્કિમર્થં મિતિમેવદ ।
નાહંયુષ્મ ત્પક્ષપાતી પ્રત્યુતારાતિરેવચ ॥૧૭॥

સંતોષકારક આકાશવાણી સાંભળ્યા પછી દેવોના ગુરુ બૃહસ્પતિ તુરત અરુણાસુરની પાસે ગયા તેમને જોઈને દૈત્યે પૂછ્યું કે, "હે મુનિ ! ક્યાંથી પધાર્યા ? અને શા માટે પધાર્યા છો ? તે કહો. કારણ કે હું તમારા પક્ષનો નથી પણ તમ લોકોનો શત્રુ છું." (૧૬-૧૭)

ઇતિ તસ્ય વચઃ શ્રુત્વા પ્રોવાચ મુનિ નાયકઃ ।
અસ્મત્સેવ્યા ચ યા દેવી સાત્વયા પૂજ્યતેઽનિશમ્ ।૧૮।

તસ્માદ સ્મત્પક્ષપાતી ન ભવે સ્ત્વં કથં વદ ।
ઇતિતસ્યવચઃ શ્રુત્વા મોહિતો દેવમાયયા ॥૧૯॥

તત્યાજપરમં મંત્રમભિમાને ન સત્તમ ।
ગાયત્રી ત્યાગ તો દૈત્યો નિસ્તેજસ્કોઽભૂવહ ॥૨૦॥

અરૂણાસુરનું વચન સાંભળીને બૃહસ્પતિ બોલ્યા કે, "જે દેવીનું અમો સેવન કરીએ છીએ તેજ દેવીનું તું સર્વદા પૂજન કરે છે તો એમ છતાં તું અમારા પક્ષમાં કેમ નથી ? તે કહે." બૃહસ્પતિનું વચન સાંભળી માયાએ મોહ પમાડેલા તે દૈત્યે અભિમાનથી ગાયત્રી મંત્રનો ત્યાગ કર્યો. ગાયત્રીનો ત્યાગ થતાંજ એ દૈત્ય તેજ રહિત થઇ ગયો. (જેવી નિષ્કામ ભકત ઉપર જગદંબાની કૃપા હોય છે તેવી સકામ ભકત ઉપર હોતી નથી, તેથી જગદંબાએ તેને મોહ ઉપજાવ્યો હતો. (૧૮-૧૯-૨૦)

સંતુષ્ટાસ્તે સુરાઃ સર્વેભેજિરે પરમેશ્વરીમ્ ।
એવં બહુ ગતે કાલેકસ્મિંશ્ચિત્સમયે મુને ॥૨૧॥

પ્રાદુરાસીજ્જગન્માતા જગન્મંગલકારિણી ।
કોટિ સૂર્ય પ્રતીકાશા કોટિકંદર્પ સુંદરા ॥૨૨॥

બૃહસ્પતિના આ કાર્યથી સર્વ દેવતાઓ રાજી થયા અને જગદંબાનું વધારે ભજન કરવા લાગ્યા. આમ ઘણો કાળ વિતતાં એક સમયે જગતનું મંગળ કરનારાં જગદંબાએ દેવોને દર્શન દીધું. એમનું તેજ કરોડો સૂર્યના જેવું હતું, રૂપ કરોડો કામદેવના જેવું હતું. (૨૧-૨૨)

ચિત્રાનુ લેપના દેવી ચિત્રવાસા યુગાન્વિતા ।
વિચિત્ર માલ્યાભરણા ચિત્ર ભ્રમર મુષ્ટિકા ॥૨૩॥
વરાભયકરા શાંતા કરુણામૃત સાગરા ।
નાના ભ્રમર સંયુકત પુષ્પમાલા વિરાજિતા ॥૨૪॥

તેમણે વિચિત્ર ચંદનનું લેપન કર્યું હતું. બે વિચિત્ર વસ્ત્રો પહેર્યાં હતાં, પુષ્પો તથા આભરણો વિચિત્ર ધર્યાં હતાં. મુઠીમાં વિચિત્ર ભ્રમરોને રાખ્યા હતા, હાથમાં વર અને અભય ધર્યાં હતાં, અનેક ભ્રમરોવાળી ફૂલની માલાઓથી શોભી રહ્યાં હતાં. (૨૩–૨૪)

ભ્રમરી ભિર્વિચિત્રા ભિર સંખ્યાભિઃ સમાવૃતાઃ ।
ભ્રમરૈર્ગાયમાનૈશ્ચહ્રીંકાર મનુ મન્વહમ્ ॥૨૫॥

વિચિત્ર પ્રકારની અસંખ્યાત ભ્રમરોથી તે વીંટાએલાં હતાં. વારંવાર હ્રીંકારરૂપ મંત્રનું ગાયન કરતા કરોડો ભ્રમરાઓ તેમની ચારેબાજુ ઉડતા હતા (૨૫)

સર્વાત્મિકા સર્વમયી સર્વમંગલ રૂપિણી ।
સર્વજ્ઞા સર્વજનની સર્વાસર્વેશ્વરી શિવા ॥૨૬॥
દૃષ્ટ્વાતાં તરલાત્માનો દેવા બ્રહ્મપુરોગમાઃ ।
તુષ્ટુવુર્હૃષ્ટ મનસો વિષ્ટર શ્રવસંશિવામ્ ॥૨૭॥

સર્વના આત્મારૂપ, સર્વમય, સર્વમંગળ સ્વરૂપ, સર્વને જાણનારાં, સર્વને ઉત્પન્ન કરનારાં, સર્વરૂપ, વેદે પ્રતિપાદન કરેલાં અને સર્વનાં ઈશ્વરી એ જગદંબાને જોઈને સંભ્રમ

પામેલા બ્રહ્મા આદિ દેવતાઓએ હર્ષથી તેમની સ્તુતિ કરી. (૨૬-૨૭)

દેવાઊચુઃ ॥

નમોદેવિ મહાવિદ્યે સૃષ્ટિ સ્થિત્યંત કારિણિ ।
નમઃ કમલપત્રાક્ષિ સર્વાધારે નમોઽસ્તુતે ॥૨૮॥

દેવો બોલ્યા-"હે દેવી! હે મહાવિદ્યારૂપ! હે સૃષ્ટિ, સ્થિતિ તથા પ્રલયને કરનારાં! તમને પ્રણામ કરીએ છીએ. હે કમલપત્ર સરખાં નેત્રવાળાં! હે સર્વના આધારરૂપ! તમને વારંવાર નમીએ છીએ. (૨૮)

નારાયણ ઉવાચ ॥

ઇતિદેવવચઃ શ્રુત્વા પ્રગલ્ભં મધુરં વચઃ ।
ઉવાચ જગદંબા સામત્તકોકિલભાષિણી ॥૨૯॥

નારાયણ કહે છે-આ પ્રમાણે દેવતાઓનાં વચન સાંભળી મદોન્મત્ત કોયલ સરખાં સ્વરવાળાં જગદંબાએ મધુર વચન કહ્યું. (૨૯)

શ્રી દેવ્યુવાચ ॥

પ્રસન્નાઽહંસદા દેવા વરદે શશિખામણિઃ ।
બ્રુવંતુવિબુધાઃ સર્વેય દેવસ્યાચ્ચિકીર્ષિતમ્ ॥૩૦॥

દેવી બોલ્યાં-"હે દેવતાઓ! વરદાન આપવામાં શિરોમણિરૂપ હું તમારા ઉપર પ્રસન્ન થઇ છું માટે તમારે જે કરવાની ઇચ્છા હોય તે કહો." (૩૦)

દેવી વાક્યં સુરાઃ શ્રુત્વા પ્રોચુર્દુઃખસ્ય કારણમ્ ।
દુષ્ટ દૈત્યસ્ય ચરિતં જગદ્બાધાકરં પરમ્ ॥૩૧॥

આ પ્રમાણે જગદંબાનું વચન સાંભળતાં સઘળા દેવતાઓએ પોતાના દુઃખનું કારણ જેનાથી જગતને પણ મોટી પીડા થઇ હતી તે કહ્યું. (૩૧)

શ્રુત્વા દેવ મુખાદ્વાણીં મહા ભગવતી તદા ।
પ્રેરયામાસહસ્તસ્થાન્ભ્રમરાન્ભ્રામરી તદા ॥૩૨॥
પાર્શ્વસ્થાનગ્ર ભાગસ્થા ન્નાનારૂપ ધરાં સ્તદા ।
જનયામાસ બહુ શોયૈર્વ્યાપ્તં ભુવનત્રયમ્ ॥૩૩॥

દેવતાઓની વાણી સાંભળી મહા ભગવતીએ પોતાની આગળ અને પાછળ ઉડયા કરતા તથા પોતાના હાથમાં રહેલા અનેક રૂપવાળા કરોડો ભ્રમરાઓને મોકલ્યા કે જેથી ત્રૈલોકય વ્યાપ્ત થઇ ગયું. (૩૨-૩૩)

તે સર્વે દૈત્યવંક્ષાસ્સિદારયામા સુરુદ્ગતાઃ ।
નરં મધુહરંયદ્વન્મક્ષિકાઃ કોપ સંયુતાઃ ॥૩૪॥

જેમ મધપુડો લેનાર માણસને ચીડાએલી માખીઓ તોડી ખાય છે તેમ એ ભમરાઓએ સર્વ દૈત્યોની છાતીઓ તોડી ખાધી. (૩૪)

ઉપાયોન ચ શસ્ત્રાણાં તથાઽસ્ત્રાણાં તદાઽભવત્ ।
ન યુદ્ધં ન ચ સંભાષાકેવલં મરણં ખલુ ॥૩૫॥

તે સમયમાં શસ્ત્રોનો કે અસ્ત્રોનો ઉપાય ન રહ્યો, યુદ્ધ

કરવાની કે બોલવાની તક પણ ન રહી. માત્ર દૈત્યોનાં મરણજ થવા લાગ્યાં. (૩૫)

આશ્ચર્યમે તદાશ્ચર્યમિતિ લોકાઃ સમૂચિરે ।
કિંચિત્રં જગદંબાયા યસ્યા માયેયમીદૃશી ॥૩૬॥

દેવલોકો 'આ આશ્ચર્ય થયું ! આશ્ચર્ય થયું !' તેમ બોલવા લાગ્યા. જેની આવી અદ્દભુત માયા છે એવાં જગદંબા આવું ચરિત્ર કરે તેમાં કંઇ આશ્ચર્ય સમજવું નહિ. (૩૬)

તતો દેવગણાઃ સર્વે બ્રહ્મ વિષ્ણો પુરોગમાઃ ।
નિમગ્ના હર્ષ જલધૌ પૂજયામાસુરંબિકામ્ ॥૩૭॥

પછી હર્ષરૂપી સમુદ્રમાં ડુબેલા બ્રહ્મા અને વિષ્ણુ આદિ સર્વ દેવતાઓએ અનેક પ્રકારના ઉપચારોથી જગદંબાની પૂજા કરી. (૩૭)

તતસ્તુષ્ટા મહાદેવી વરાન્દત્વા પૃથક્ પૃથક્ ।
સ્વસ્મિંશ્ચ વિપુલાં ભક્તિં પ્રાર્થિતાતૈર્દદાચતામ્ ।૩૮।
પશ્યતામેવ દેવા નામંતર્ધાનં ગતા તતઃ ।
ઇતિ તે સર્વમાખ્યાતં ભ્રામર્યાશ્ચરિતં મહત્ ॥૩૯॥

પછી પ્રસન્ન થયેલાં જગદંબા તેઓના માગવા પ્રમાણે જુદાં જુદાં વરદાન તથા પોતામાં પરમભક્તિ આપીને, દેવતાઓ જોતાં છતાં અંતર્ધાન થઇ ગયાં. હે નારદજી ! આ પ્રમાણે ભ્રામરી દેવીનું મોટું ચરિત્ર છે. (૩૮-૩૯)

પઠતાં શ્રૃણ્વતાં ચૈવ સર્વ પાપ પ્રણાશનમ્ ।
શ્રુતમાશ્ચર્ય જનકં સંસારાર્ણવતારકમ્ ॥૪૦॥

પાઠ કરનારાઓનાં તથા સાંભળનારાઓનાં પાપોનો નાશ કરનારૂં, સાંભળવાથી આશ્ચર્ય આપનારૂં અને સંસારરૂપ સમુદ્રથી તારનારૂં છે તે સઘળુ તમોને કહ્યું. (૪૦)

એવં શ્રી શક્તિકથાયાં સર્વ પાપ નાશનમ્ ।
દેવી મહાત્મ્ય સંયુક્તં પઠઞ્શ્રૃણ્વઝ શુભપ્રદમ ।૪૧।

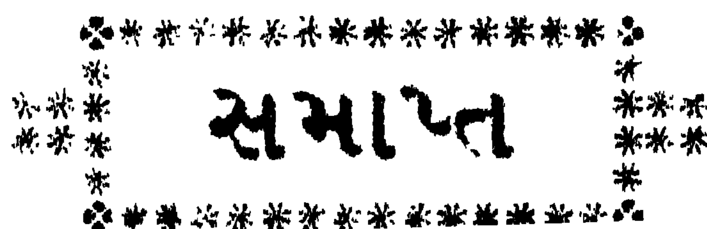
આ પ્રમાણે જગદંબાના મહાત્મ્યવાળી શ્રી શક્તિકથા કે જેનો પાઠ કરનારા તથા સાંભળનારાઓના પાપોને મટાડનારી છે તે પણ કહી. (૪૧)

યશ્ચૈતત્પઠનેનિત્યં શ્રૃણુયાદ્યોઽનિશંનરઃ ।
સર્વ પાપ વિનિર્મુક્તો દેવી સાયુજ્ય માપ્નુયાત્ ।૪૨।

જે માણસ આ શુભદાયી કથાનો સર્વદા પાઠ કરે છે અથવા શ્રવણ કરે છે તે માણસ સઘળાં પાપોથી મુક્ત થઇ જગદંબાના સ્વરૂપની સાથે જોડાઇ જાય છે. (૪૨)

ઇતિ શ્રી ભગવતી ભાગવતે મહાપુરાણે શક્તિકથાયાં
પંચમોઽધ્યાયઃ ॥૫॥

શ્રી જગદંમાર્પણમસ્તુ ॥ શુભંભવતુ ॥

આરતી

જય આદ્યાશકિત મા, જય આદ્યાશકિત.
અખંડ બ્રહ્માંડ ઉપજાવ્યા; (૨) પડવે પંડે મા.
જયો જયો મા જગદંબે ૧

દ્વિતિયા બે સ્વરૂપ, શિવશકિત જાણું....મા; (૨)
બ્રહ્મા ગણપતી ગાવું, (૨) હર ગાવું હર મા–જયો જયો. ૨

ત્રતિયા ત્રણ સ્વરૂપ ત્રિભુવનમાં બેઠાં....મા; (૨)
ત્રયાથકી ત્રિવેણી, (૨) તું ત્રિવેણી મા–જયો જયો. ૩

ચોથે ચતુરાં મહાલક્ષ્મી, સચરાચર વાપ્યાં....મા; (૨)
ચાર ભૂજા ચો દિશા,(૨)પ્રગટયાં દક્ષિણમાં–જયો જયો. ૪

પંચમી પંચ ઋષિ, પંચમ ગુણ પદ્મા....મા, (૨)
પંચ સહસ્ત્ર ત્યાં સોહીયે,(૨)પંચે તત્વે મા–જયો જયો. ૫

ષષ્ટી તું નારાયણી, મહિષાસુર માર્યો....મા; (૨)
નરનારીને રૂપે, (૨) વ્યાપ્યાં સઘળે મા.–જયો જયો. ૬

સપ્તમી સપ્ત પાતાળ, સાવિત્રી સંધ્યા....મા; (૨)
ગૌ ગંગા ગાયત્રી, (૨) ગૌરી ગીતા મા.–જયો જયો. ૭

અષ્ટમી અષ્ટ ભુજા, આઇ આનંદા....મા; (૨)
સુરીનર મુનીવર જન્મ્યા (૨) દેવ દૈત્યો મા.–જયો જયો. ૮

નવમી નવકુળ નાગ, સેવે નવદુર્ગા....મા; (૨)
નવરાત્રીનાં પૂજન, (૨) કીધાં છે બ્રહ્મા.–જયો જયો. ૯

દશમી દશ અવતાર, જય વિજયા દશમી....મા; (૨)
રમાએ રામ રમાડયા,(૨)રાવણ રોળ્યો મા–જયો જયો. ૧૦

એકાદશી અગીઆરસ, કાત્યાયની કામા....મા; (૨)
કામદુર્ગા કાળીકા, (૨) શ્યામા ને રામા–જયો જયો. ૧૧

બારસે બાળારૂપ બહુચરી અંબા....મા; (૨)
બટુક ભૈરવ સોહે, (૨) તારા ચાચર મા-જયો જયો. ૧૨

તેરશે તુળજારૂપ. તું તારૂણી માતા....મા; (૨)
બ્રહ્મા વિષ્ણુ સદાશિવ,(૨) ગુણ તારા ગાતા–જયો જયો. ૧૩

ચૌદશે ચૌદે રૂપ, ચંડી ચામુડા....મા; (૨)
ભકિતભાવ કંઇ આપો. સિંહવાહિની માતા–જયો જયો. ૧૪

પુનમે કુંભ કર્યા સાંભળજો કરૂણા....મા, (૨)
વસિષ્ઠ ગુરૂએ વખાણ્યાં,(૨)ગાઇશુભ કવિતા–જયો જયો. ૧૫

સંવત સોળે સત્તાવન, સોળસેં બાવીશમા. (૨)
સંવત સોળે પ્રગટયાં, (૨) રેવાને તીરે–જયો જયો. ૧૬

ત્રંબાવતી નગરી આઇ, રૂપાવતી નગરી....મા; (૨)
સોળ સહસ્ત્ર ત્યાં સોહે,(૨)ક્ષમા કરો ગૌરી–જયો જયો. ૧૭

શિવશકિતની આરતી, જે કોઇ ગાશે....મા; (૨)
ભણે શિવાનંદ સ્વામી,(૨)સુખસંપત્ત થાશે–જયો જયો. ૧૮

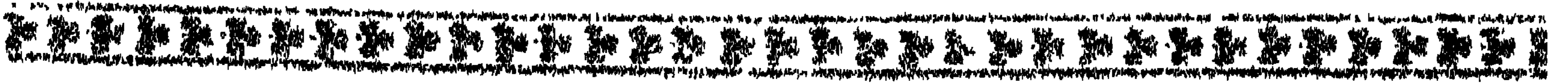
નોંધ–આરતીની સમાપ્તિ બાદ ઉત્તર પૂજન કરાવવું ને ત્યારબ નીચે પ્રમાણેનું ક્ષમાપન બોલવું.

ક્ષમાપન

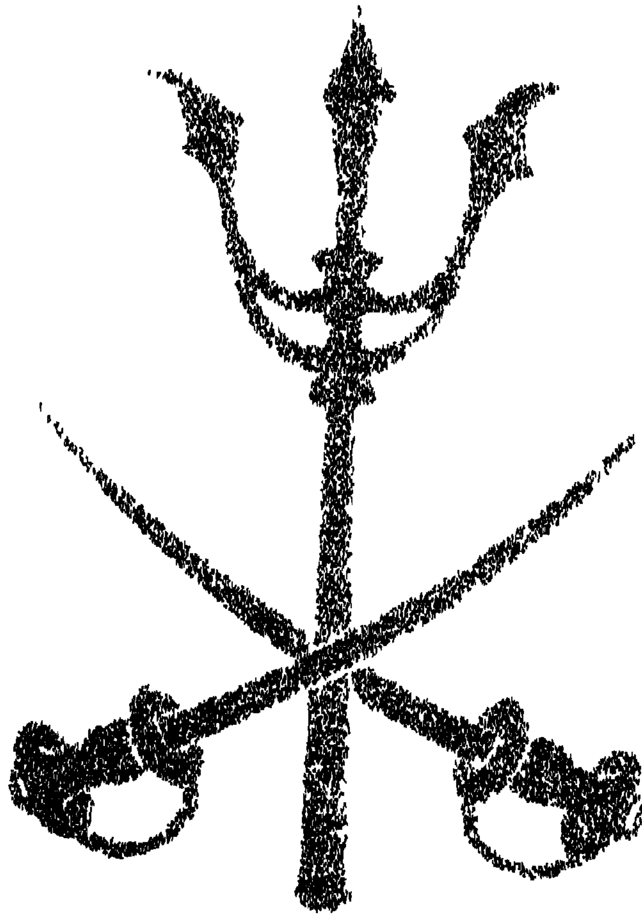

આવાહનં ન જાનામિ ન જાનામિ તવાર્ચનં ।
પૂજાંચૈવ ન જાનામિ ક્ષમસ્વપરમેશ્વરિ ॥
મંત્રહીનં ક્રિયાહીનં વિધિહીનં સુરેશ્વરિ ।
યત્પૂજિતં મયા દેવિ પરિપૂર્ણં તદસ્તુમે ॥
અન્યથા શરણં નાસ્તિત્વમેવશરણં મમ ।
તસ્માત્કારુણ્યભાવેન ક્ષમસ્વ પરમેશ્વરિ ॥
સાપરાધોઽસ્મિ શરણં પ્રાપ્તસ્ત્વાં જગદંબિકે ।
ઇદાનીમનુકંપ્યોઽહં યથેચ્છસિ તથા કુરુ ॥

શ્રી શક્તિ સાહિત્ય મંદિર. [illegible] નડિયાદ.

